

TEMAHEFTE FRA PPT FOR YTRE NORDMØRE

TA GREP

OM PSYKISK HELSE

OG MOBBING I SKOLEN

- Aktuelle kommunale samarbeidspartnere
- Aktuelle statlige samarbeidspartnere
- Aktuelle lover og forskrifter
- Tips og råd

Heftet kan lastes ned fra PPT for Ytre Nordmøre sin hjemmeside: <http://www.pptytrenordmore.no>

Innhold

Innledning.....	5
Bruk av heftet.....	6
Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste og arbeid med mobbing og psykisk helse.....	7
PPTs veiledningsteam.....	7
Kommunale og statlige instanser, og hvordan de kan brukes	8
Kristiansund kommune	8
Helsestasjon og skolehelsetjenesten	8
Familieteamet ved Kristiansund helsestasjon og skolehelsetjenesten.....	8
Ungdomsteamet.....	8
SamBa	9
Barnevern	9
NAV.....	10
Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)	10
PUT (Psykiatrisk Ungdoms Team).....	11
Familievernkontor (Bufetat).....	11
Politiet	12
Konfliktrådet.....	12
Averøy kommune	13
Helsestasjon	13
Barnevern	13
NAV.....	14
Helse Møre og Romsdal BUP Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)	14
Familievernkontor (Bufetat).....	14
Politiet	15
Konfliktrådet.....	15
Aure kommune.....	16
Helsestasjon/skolehelsetjenesten.....	16
Barnevern	16
NAV.....	17
Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)	17
Familievernkontor (Bufetat).....	18
Politiet	18
Konfliktrådet.....	18

Smøla kommune.....	20
Helsestasjon/skolehelsetjenesten.....	20
NAV Smøla og Barneverntjenesten.....	20
Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)	21
Familievernkontor (Bufetat).....	22
Politiet	22
Konfliktrådet.....	23
Lov og forskrifter	24
Opplæringsloven	24
§ 5-1 Rett til spesialundervisning	24
§ 15-3 Opplysningsplikt til barnevernstjenesten.....	24
§ 15-4 Opplysningsplikta til sosialtenesten	24
§ 9a-3 Det psykososiale miljøet.....	24
§ 2-10 Bortvising.....	24
Taushetsplikten	25
Psykisk helse	26
Begrepsavklaring	27
Psykiske plager/vansker	27
Psykiske lidelser.....	27
Psykiske plager	27
Lette psykiske lidelser	28
Forekomst.....	28
Angst.....	28
Depresjon	29
Rus.....	30
Proaktive tiltak rettet mot psykisk helse.....	30
«Ta grep».....	31
Zippys venner	31
VIP og VENN1	32
«Psykisk helse i skolen». Rapport 9/2014	32
Skolens handlingsplan	33
Skolens muligheter for håndtering av saker knyttet til psykisk helse	33
Elevsamtalen	34
Foreldresamtalen	34

Klassen som sosialt system og observasjon	35
PPT for Ytre Nordmøre	36
Mobbing, krenkende ord og handlinger	37
Skjult mobbing	37
Digital mobbing	38
Aggresjon	38
Proaktive tiltak	39
Skolens mulighet for håndtering av mobbing	39
Skolens plan ved mobbing	39
Skolens handlingsrom når mobbing ikke stopper	40
Tiltak for skolene:	41
Psykologisk førstehjelp	41
«Ta grep»	41
Snakk med meg	42
Materiell	43
Observasjonsskjema læringsmiljø	43
Handlingsplan ved mobbing	44
Når mobbingen ikke stopper	45
Tips til en relasjonsbyggende elevsamtale	46
Utviklingsplan	47
Nettressurser for voksne og elever i skolen:	48
Referanser	51

Innledning

Dette heftet er ett av flere i serien «Temahefter fra PPT for Ytre Nordmøre». Heftene er en del av PPTs satsing på et godt læringsmiljø. I Stortingsmelding 18 defineres læringsmiljø som: «De samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevens læring, helse og trivsel.»

De foregående heftene fra PPT, «Ta grep om forventninger til sosiale ferdigheter», «Ta grep om positiv oppmerksomhet, ros og oppmuntring», «Ta grep om gode og effektive beskjeder» og «Ta grep om inspeksjon i friminuttene» er alle proaktive tiltak som vil styrke et godt læringsmiljø.

I dette heftet vil vi skissere hvordan skolen kan jobbe proaktivt for å styrke elevenes psykiske helse og hvordan skolen kan handle i møtet med elever som har ulike psykiske vansker. Mobbing er nært knyttet til temaet. Vi ser på ulike former for mobbing, hvordan skolen kan jobbe proaktivt og hvordan skolen kan jobbe når det er mobbing og når mobbing ikke slutter.

Alle heftene kan lastes ned fra PPTs hjemmeside. PPT har ingen påvirkning på hvordan eller hvilken rekkefølge skolene tar i bruk materialet, men vi vil komme oppfordring:

Håndtering av mobbing er reaktive handlinger. Det vi gjør når utfordringene allerede er der. **Om din skole skal kunne redusere mobbing må de jobbe med de proaktive tiltakene. Skolen må jobbe systematisk med regler, rutiner, relasjon til elevene og positiv oppmerksomhet for å nevne noen.** Det vi gjør før utfordringene er der og som dermed kan hindre dem i å oppstå. Dette heftet bør brukes sammen med andre tiltak, som de andre temaheftene i «Ta grep».

Alle temaheftene fra PPT bygger på anerkjent kunnskap om hva som gir effekt i skolen, både med tanke på sosiale og faglige ferdigheter. Det er gjort mye forskning og skrevet mange gode bøker om disse temaene. Vi har sammenfattet noe av dette og knyttet det til praktiske tips i skolehverdagen. Både innholdet i heftene og de ulike praktiske tipsene er i tråd med UDIRs satsing på læringsmiljø.

I heftet «Informasjon og forankring» finner du mer om blant annet de skoleomfattende programmene som heftene bygger på. Der finner du også et forslag til implementeringsarbeid på skolen.

Før skolen tar i bruk dette heftet bør arbeidet med implementering ha blitt gitt tilstrekkelig tid på skolen. Forskningsbasert vurdering av de skoleomfattende programmene vi refererer til, viser til flere suksessfaktorer for å lykkes med endringsarbeid i skolen. Vi trekker frem:

- Ledelsens engasjement og oppfølging av arbeidet
- Godt arbeid med implementeringsprosessen
- Systematisk arbeid med temaene over tid
- Oppfølging fra skolens støttesystem (her PPT)

I PPTs forslag til fremdriftsplan ligger det en forventning om et tett samarbeid og oppfølging fra PPT i arbeidet med heftene. Vi ser frem til dette spennende samarbeidet med skolene.

Tone M. Berg
Prosjektleder for «Ta grep», PPT for Ytre Nordmøre

Tormod Sandvik
Leder av PPT for Ytre Nordmøre

Christine Reitan
Leder av styret i PPT for Ytre Nordmøre

Bruk av heftet

Dette heftet er laget for de som jobber i skolen. Assistenter, lærere, ledelse og andre. Vi håper det kan være til nytte for foreldre, unge og alle som jobber med barn og unge i kommunene Kristiansund, Smøla, Averøy og Aure.

PPT for Ytre Nordmøre er en interkommunal tjeneste. Det er ulikt hvilke tilbud og tiltak kommunene kan tilby. Vi har derfor laget en oversikt for hver kommune hvor vi nevner hva kommunen kan tilby og hvordan dere kan komme i kontakt.

Gjennom prosjektet «Ta grep» jobber vi for å styrke læringsmiljøet på skolene ved å være en samarbeidspartner som kan være raskt tilgjengelig når utfordringer melder seg. Vi jobber med proaktive tiltak, og for å styrke de voksnes kompetanse.

Ett ledd i å styrke skolenes kompetanse er utarbeidelsen av temaheftene i «Ta grep». Disse heftene skal være en kortfattet presentasjon av noe av den forskningen og litteraturen som er skrevet om det aktuelle temaet. Det er derfor viktig at heftene:

- er kortfattet
- er lettleste
- er oversiktlige
- er oppdaterte
- gir konkrete tips om hva som kan gjøres umiddelbart
- gir god informasjon om utdypende litteratur

Heftet om psykisk helse og mobbing i skolen er inndelt i de fire kommunenes presentasjon av tilbud til barn og unge. Gjennom å vise hva de ulike kommunene kan tilby, håper vi kommunene lar seg gjensidig inspirere til å utvikle sitt eget tilbud.

Vi har utformet hefte med tanke på at du som jobber innenfor en kommune skal kunne finne heftet, slå opp på sidene om din kommune, og få en oversikt over de tilbudene som er innenfor din kommune.

Vi har som mål at heftet skal redigeres slik at opplysningene er korrekte. Om de ulike etatene endrer sitt tilbud, kan informasjonen i dette heftet bli feil. Vi håper de ulike instansene kan gi deg relevante råd som erstatter det du søkte etter her.

Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste og arbeid med mobbing og psykisk helse.

Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste (PPT), er en interkommunal tjeneste hjemlet i opplæringsloven. Eiere av PPT for ytre Nordmøre er kommunene Aure, Averøy, Kristiansund og Smøla. Tjenesten har et styre hvor alle kommunene er representert. Fylkeskommunen kjøper tjenester fra PPT rettet mot videregående skole.

PPT har et spesielt ansvar for at barn og unge med særskilte behov møter et samfunn, en barnehage eller en skole som er tilpasset deres evner og forutsetninger. PPT skal ha fokus på forebygging og tidlige tiltak. Ved å gi råd og veiledning skal PPT bidra til en skole og barnehage som inkluderer alle.

PPT skal stå til tjeneste for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov. Disse kan være knyttet til faglige vansker, utviklingsvansker og /eller psykososiale vansker. PPT skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering der loven krever det. (*Opplæringsloven § 5-6*). PPT skal også støtte opp under skolens arbeid knyttet til læringsmiljøet, og kan trekkes inn i saker som faller inn under opplæringslovens §9a-3. som omhandler det psykososiale miljøet i skolen. Det står det blant annet *“Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør”*.

PPTs veiledningsteam

Fra august 2014 har eierkommunene styrket PPTs mulighet for å støtte skolenes arbeid med læringsmiljøet, ved å tildele ressurser til opprettelse av et veiledningsteam. Veiledningsteamet skal også være en ressurs som øvrige ansatte ved PPT kan trekke veksler på i sitt samarbeid med den enkelte skole. Veiledningsteamet har et spesielt fokus på den ordinære undervisningen, læringsmiljøet i skolene og utviklingsmiljøet i barnehagene. Det er i den ordinære undervisningen det viktigste sosialpedagogiske arbeidet gjøres. Det er her det mobbeforebyggende og det psykisk helsefremmende arbeidet legges ned. Ved å ha et bevisst blikk på klassen/gruppa som et sosialt system og se på hvordan det blir påvirket, kan vi også se etter tiltak som hemmer og fremmer samspillet i klassen/gruppa.

Veiledningsteamets metode er i stor grad observasjon og veiledning gitt på bakgrunn av denne. Med utgangspunkt i UDIRs beskrivelser har vi utarbeidet kriterier for læringsmiljø og utviklingsmiljø, som ligger til grunn for observasjon. Skolen/barnehagen som ønsker samarbeid med Veiledningsteamet, blir bedt om å spisse sin bestilling slik at samarbeidet i størst mulig grad blir nyttig.

PPTs forventning til Veiledningsteamet er at det skal være et lavterskeltilbud. Veiledningsteamet kan kontaktes uten byråkratiske forsinkelser, og teamet skal ha mulighet til å komme raskt ut til skole og barnehage.

I tillegg til observasjon og veiledning holder Veiledningsteamet temakurs på personalmøter og foreldremøter og vi holder opplæring på skoler og barnehager i De Utrolige Årene.

Hvordan komme i kontakt med PPT?

Barnehager, skoler og lærling-bedrifter kan henvise til PPT. Foreldre, unge og voksne kan også ta direkte kontakt for råd og bistand. Henvising kan også komme fra andre instanser som helsesøstre, fastleger og BUP.

Henvisningsskjema kan lastes ned fra PPT hjemmeside: <http://pptnordmøre/>

Alle tjenester fra PPT er gratis

Kommunale og statlige instanser, og hvordan de kan brukes

Kristiansund kommune

KRISTIANSUND KOMMUNE SERVICEKONTOR: 71 57 40 40
ÅPNINGSTID FRA 8-16 (8-15 SOMMERTID)

Helsetasjon og skolehelsetjenesten

Skolehelsetjenesten er et lavterskeltilbud og består av helsesøster, skolelegen og fysioterapeuten ved den enkelte skole.

Skolehelsetjenesten kan:

- Gi veiledning, råd og samtaler
- Henvise videre til andre instanser
- Samarbeide med pedagogisk personell, annet helsepersonell, spesialisthelsetjenesten og fastlegen
- Utrede om årsakssammenhenger

Sentrum helsetasjon: 71 57 49 00, Frei helsetasjon: 71 57 49 30

Familieteamet ved Kristiansund helsetasjon og skolehelsetjenesten

– et psykisk helseteam for barn og unge på lavterskelnivå

Familieteamet er kommunens psykiske helsetjeneste for gravide, barn og ungdom fra 0-20 år. Tilbudet er gratis og gis uten henvisning.

Familieteamet kan:

- Gi samtaler til gravide, barn, foreldre og familier
- Gi kortvarig behandling
- Kartlegge og vurdere barn og unges psykiske helse
- Gi foreldreveiledning
- Drive/bidra i grupper rettet mot gravide, barn, unge og foreldre
-

Teamet består av kommunepsykolog, familieterapeut og familieveileder.

Teamet holder til i Sentrum og på Frei og kan kontaktes på tlf:

Sentrum helsetasjon: 71 57 49 00, Frei helsetasjon: 71 57 49 30

Ungdomsteamet¹

Ungdomsteamet (tidligere Basisteamet)representerer et tverretattlig samarbeid mellom grunnskolen, skolehelsetjenesten og barneverntjenesten. Det er et frivillig lavterskeltilbud til familier med barn fra 5. – 10. klasse.

¹ Dette teamet vil høyst sannsynlig bli slått sammen med Familieteamet i 2015. Disse to vil til sammen danne et nytt team som skal hete: "Forebyggende psykisk helseteam for barn, unge og deres familier."

Ungdomsteamet kan:

- Jobbe forebyggende med store og små utfordringer, sammen med de unge, foreldrene og skolen
- Ha en helhetlig tilnærming til utfordringer knyttet til hjemmet, fritid og skole
- Være tilgjengelig også utenfor ordinær arbeidstid
- Gi råd og veiledning til ungdommene og familiene

Teamet består av familie- og miljøterapeuter. Det trengs ingen henvisning.

Teamet kontaktes på telefon 957 97 713, eller via skolen.

SamBa

SamBa står for Samarbeid om barn. Det er en del av Kristiansund kommunes forebyggende arbeid rettet mot barn med psykososiale utfordringer. SamBa er etablert for småbarn og skolebarn, og det er nå under utvikling for ungdom. SamBa er et lavterskeltilbud til barn og unge. Skole, førskole, foresatte eller (for ungdom) ungdommen selv kan melde sak til SamBa.

Et SamBa-møte består av faste representanter med mulighet til å innkalle flere. Skolen / barnehagen, PPT, helsesøster og barnevernet er faste representanter. I tillegg kan ungdomsteamet, BUP, foreldreteamet eller andre aktuelle etater som kan belyse saken på en konstruktiv måte bli invitert.

SamBa skal ikke være et langvarig hjelpetiltak, men mer et sted for refleksjon. Tanken er at flere hoder fra flere institusjoner kan bidra med verdifull kompetanse slik at saken kan ses fra flere vinkler. Man kommer frem til forslag om hvilke arbeidsoppgaver som skal gjøres til neste gang. En SamBa-sak bør ikke ha en varighet på mer enn fire møter. Om saken er av et slikt alvor at det kreves mer oppfølging, skal saken videre henvises til den institusjonen der den hører hjemme.

Barnevern

Barnevernet i Norge er en offentlig tjeneste. Arbeidsoppgavene er hjemlet i barnevernloven. Barnevernet har en rekke tiltak som kan iverksettes ved behov.

Formålet med loven er «– å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, – å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.» (barnevernloven § 1-1)

De fleste tiltak som iverksettes er frivillige hjelpetiltak i familien. I enkelte tilfeller, ved rettslig avgjørelse, kan barnevernet bli tilkjent omsorgen for barn.

Alle kan melde saker til barnevernet. Barnet selv, familie, venner, offentlige institusjoner, skole, barnehage m.m. Ansatte i skolene har meldeplikt til barnevernet etter opplæringsloven § 15-3 «*Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barnevernet når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§4 – 10 til 4 – 12 i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester, eller når eit barn har vist vedvarande åtferdsvanskar, jrf. § 4 -24 i den same lova.*» (Opplæringslova 2012, s. 285)

Barnevernet i Kristiansund er en interkommunal tjeneste sammen med Averøy. Det er organisert i et mottaksteam og et omsorgsteam.

Barnevernvakt

Barneverntjenesten i Kristiansund og Averøy har ikke barnevernvakt. Utenfor kontortiden (kl. 08-16) må derfor legevakt eller politi kontaktes ved akutt bistandsbehov.

Barnevernet i Kristiansund kan kontaktes på tlf: 71 57 43 96 89 (Ekspedisjon: 09 – 15)
Servicekontoret: 71 57 40 00 (08-16)

NAV

NAV Kristiansund har ingen direkte tiltak rettet mot utsatte barn eller unge i grunnskolealder, men ser familien som en helhet når de utarbeider planer for målrettet oppfølging mot arbeid for foreldre.

Kontoret tar hensyn til de utfordringene familiene står overfor når det søkes om økonomisk støtte.

I tillegg har programteamet ved NAV en rolle i forbindelse med utdeling av oppleveleskort. Oppleveleskort er kort som skal gi barn i lavinntektsfamilier mulighet til å delta i aktiviteter sammen med andre barn i lokalsamfunnet.

NAV Kristiansund kan kontaktes på tlf: 55 55 33 33

Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)

BUP og PUT er en del av spesialisthelsetjenesten i Helse Møre og Romsdal.

Psykisk Helsevern for Barn og Unge (BUP) gjennomfører utredning, diagnostisering og behandling. De gir veiledning til personer som har psykiske lidelser eller problemer og de gir veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten/kommunen.

BUP tilbyr også kurs til barn, ungdom og foreldre med ulike psykiske tilstander som autismspekterforstyrrelser og AD/HD.

For å motta behandling av BUP må en ha en henvisning fra fastlege eller barnevern. Andre instanser som PPT, skole, og barnehage kan ta kontakt med ansatte i BUP for å drøfte eventuell henvisning.

Poliklinikken kontaktes på tlf.: 71 12 17 10

Organisering i ulike team

BUP er organisert i **geografiske team** som betjener kommunene på Nordmøre: Kristiansund, Smøla, Aure, Rindal, Surnadal, Halså og Averøy.

Videre er det et eget **småbarnsteam** rettet mot barn i førskolealder (0-6år).

Akutteamet

Akutteamet gir tilbud om øyeblikkelig hjelp for barn og unge mellom 0-18 år. Teamet har kontor i Molde og Kristiansund og tilbyr rask vurdering i form av vurderingssamtale eller konsultasjon/drøfting.

Akutteamet kan kontaktes av barn og unge, familie og pårørende, lege, øvrige helsepersonell, barnevern, PPT, skole etc. Teamet har åpningstid fra 08.00 – 15.30 mandag

til fredag. Etter 15.30 og i helgene kan legevakt kontaktes. Akutteamet samarbeider med legevakt i alle kommuner.

Akutteamet kan kontaktes på tlf: 468 15 380

BUP er også en del av konsultasjonsteamet «**Barn i krise**». Teamet gir tilbud til førstelinjetjenesten når det er bekymring rundt vold eller seksuelle overgrep. De som bærer på bekymring i slike saker kan kontakte barneverntjenesten, som kontakter koordinator ved BUFetat, som igjen lager avtale med representanter fra BUP om konsultasjonstid.

PUT (Psykiatrisk Ungdoms Team)

PUT er en del av voksenpsykiatrisk poliklinikk. PUT jobber med unge og unge voksne i aldersgruppen 15 – 30 år. De jobber med pårørende, da også barn som pårørende. Målgruppa er de som har psykiske problemer knyttet til alkohol og/el. rusmidler, og spilleavhengighet.

Fastlege, PPT, barnevern, rusinstitusjoner, avdelinger innenfor psykisk helsevern NAV, og psykisk helse i kommunen kan henvise til PUT. Andre, for eksempel lærere, kan ta kontakt for rådgiving m.m.

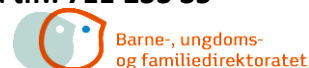
PUT ønsker at de som ser behov for hjelp hos en ungdom/tidlig voksen/pårørende beskriver situasjonen så godt som mulig slik at de kan gi riktig hjelp så raskt som mulig.

All behandling ved PUT er frivillig og gratis. PUT tilbyr:

- psykiatrisk behandling
- samtaleterapi
- oppfølging

PUT kan kontaktes v/ psykiatrisk poliklinikk, sykehuset i Kristiansund på tlf.: 711 233 35

Familievernkontor (Bufetat)

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Familievernkontoret har spesialkompetanse på familieterapi og jobber sammen med familien for stabile og gode familierelasjoner. Barneperspektivet er sentralt i familievernets arbeid.

Familievernkontoret tar i mot hele familien, paret eller enkeltindivid – også barn og unge, og kan:

- Tilby et mangfoldig tilbud til mennesker som strever med ulike typer samliv-, samspill og relasjonsproblemer
- Tilby samtaler knyttet til samarbeidsutfordringer mellom foreldre der barn har to hjem
- Utføre lovpålagt mekling ved samlivsbrudd for par med felles barn under 16 år

Ansatte kan ta kontakt for mer informasjon om tjenestetilbudet når barn strever og en får kjennskap til at det skyldes familierelaterte problemer.

Tjenesten er gratis og time kan bestilles uten henvisning.

Familievernkontoret kontaktes på tlf.: 466 17 480

Politiet

Barn og unge er en prioritert satsingsgruppe hos politiet. Sammen med foreldre, skole og andre organisasjoner og instanser hvor barn og unge er, jobber de for å skape trygge oppvekstsvilkår. Politiet jobber for å sikre at ungdom er bevisst i forhold til gråsoner og miljøer som skaper grobunn for kriminalitet.

Politistasjonen i Kristiansund kan nås på tlf.: 71 58 90 00 (Åpningstid hverdager: 08.00 – 15.00)

Politiet kan nås på direktenummer: 02 800

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår for å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys i hele landet.

Konfliktrådet kan kontaktes på tlf: 22 03 26 80

Averøy kommune

AVERØY KOMMUNE SERVICEKONTOR: 71 51 35 00,
SENTRALBORD ÅPENT FRA 9-16 (9-15 SOMMERTID)

Helsestasjon

Helsestasjon har besøksadresse: Kommunehuset

Helsestasjon kan kontaktes på tlf: 71 51 36 83

Skolehelsetjenestens trefftid:

Averøy ungdomsskole: Helsesøster treffes hver mandag. Tlf: 71513717 / 41456572

Bruhagen barneskole: Helsesøster treffes hver mandag. Tlf: 70166705

Utheim skole: Helsesøster treffes etter avtale.

Meek skole, Henda skole, Bodalen friskole: Helsesøster treffes etter avtale.

Psykisk helse:

Averøy ungdomsskole: trefftid hver torsdag.

Barnevern

Barnevernet i Norge er en offentlig tjeneste. Arbeidsoppgavene er hjemlet i barnevernloven. Barnevernet har en rekke tiltak som kan iverksettes ved behov.

Formålet med loven er «– å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, – å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.» (barnevernloven § 1-1)

De fleste tiltak som iverksettes er frivillige hjelpetiltak i familien. I enkelte tilfeller, ved rettslig avgjørelse, kan barnevernet bli tilkjent omsorgen for barn.

Alle kan melde saker til barnevernet. Barnet selv, familie, venner, offentlige institusjoner, skole, barnehage m.m. Ansatte i skolene har meldeplikt til barnevernet etter opplæringsloven § 15-3 «Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barnevernet når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§4 – 10 til 4 – 12 i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester, eller når eit barn har vist vedvarande åtferdsvanskar, jf. § 4 -24 i den same lova.» (Opplæringslova 2012, s. 285)

Barnevernet i Averøy er en interkommunal tjeneste sammen med Kristiansund. Det er organisert i et mottaksteam og et omsorgsteam.

Barnevernvakt

Barneverntjenesten i Averøy og Kristiansund har ikke barnevernvakt. Utenfor kontortiden (kl. 08-16) må derfor legevakt eller politi kontaktes ved akutt bistandsbehov.

Barnevernet i Averøy kan kontaktes på tlf: 71 57 43 96 (Ekspedisjon: 09 – 15).

Servicekontoret: 71 57 40 00 (08-16)

NAV

NAV Averøy har besøksadresse: ABC-senteret, Bruhagen

Nav kan kontaktes på tlf: 55 55 33 33

Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)

Poliklinikk Kristiansund BUP

BUP og PUT er en del av spesialisthelsetjenesten i Helse Møre og Romsdal.

Psykisk Helsevern for Barn og Unge (BUP) gjennomfører utredning, diagnostisering og behandling. De gir veiledning til personer som har psykiske lidelser eller problemer og de gir veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten/kommunen.

BUP tilbyr også kurs til barn, ungdom og foreldre med ulike psykiske tilstander som autismespekterforstyrrelser og AD/HD.

For å motta behandling av BUP må en ha en henvisning fra fastlege eller barnevern. Andre instanser som PPT, skole, og barnehage kan ta kontakt med ansatte i BUP for å drøfte eventuell henvisning.

Poliklinikken kontaktes på tlf: 71 12 17 10

Organisering i ulike team

BUP er organisert i **geografiske team** som betjener kommunene på Nordmøre: Kristiansund, Smøla, Aure, Rindal, Surnadal, Halså og Averøy.

Videre er det et eget **småbarnsteam** rettet mot barn i førskolealder (0-6år).

Akutteamet

Akutteamet gir tilbud om øyeblikkelig hjelp for barn og unge mellom 0-18 år. Teamet har kontor i Molde og Kristiansund og tilbyr rask vurdering i form av vurderingssamtale eller konsultasjon/drøfting.

Akutteamet kan kontaktes av barn og unge, familie og pårørende, lege, øvrige helsepersonell, barnevern, PPT, skole etc. Teamet har åpningstid fra 08.00 – 15.30 mandag til fredag. Etter 15.30 og i helgene kan legevakt kontaktes. Akutteamet samarbeider med legevakt i alle kommuner.

Akutteamet kan kontaktes på tlf: 468 15 380

BUP er også en del av konsultasjonsteamet «**Barn i krise**». Teamet gir tilbud til førstelinjetjenesten når det er bekymring rundt vold eller seksuelle overgrep.

De som bærer på bekymring i slike saker kan kontakte barneverntjenesten, som kontakter koordinator ved BUFetat, som igjen lager avtale med representanter fra BUP om konsultasjonstid.

Familievernkontor (Bufetat)

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge.

Familievernkontoret har spesialkompetanse på familierapi og jobber sammen med familien for stabile og gode familierelasjoner. Barneperspektivet er sentralt i familievernets arbeid.

Familievernkontoret tar i mot hele familien, paret eller enkeltindivid – også barn og unge, og kan:

- Tilby et mangfoldig tilbud til mennesker som strever med ulike typer samliv-, samspill og relasjonsproblemer
- Tilby samtaler knyttet til samarbeidsutfordringer mellom foreldre der barn har to hjem
- Utføre lovpålagt mekling ved samlivsbrudd for par med felles barn under 16 år

Kontakt oss for mer informasjon om tjenestetilbudet når barn strever og en får kjennskap til at det skyldes familierelaterte problemer.

Tjenesten er gratis og time kan bestilles uten henvisning.

Familievernkontoret kontaktes på tlf.: 466 17 480

Politiet

Barn og unge er en prioritert satsingsgruppe hos politiet. Sammen med foreldre, skole og andre organisasjoner og instanser hvor barn og unge er, jobber de for å skape trygge oppvekstvilkår. De jobber for å sikre at ungdom er bevisste i forhold til gråsoner og miljøer som skaper grobunn for kriminalitet.

Lensmannskontoret på Averøy kan nås på tlf.: 71 51 39 80 (tirsdag og torsdag fra 09.00 – 14.00)

Politiet kan nås på direktenummer: 02 800

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår for å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys i hele landet.

Konfliktrådet kan kontaktes på tlf: 22 03 26 80

Aure kommune

**AURE KOMMUNE SENTRALBORD: 71 64 74 00, ÅPNINGSTID 08.00-15.45
(SOMMERTID 08.00-15.15)**

**BIBLIOTEKET PÅ GULLSTEIN PÅ TUSTNA: 71 52 26 55 ÅPNINGSTIDER: Mandag: kl. 09.00 - 15.00
Onsdag: kl. 12.00 - 19.00, Fredag: kl. 09.00 - 15.00**

Helsestasjon/skolehelsetjenesten

Alle tilbudene nevnt her er lavterskeltilbud og kan kontaktes uten henvisning. Skolehelsetjenesten består av helsesøster, lege, psykiatrisk sykepleier og foreldreveileder.

Helsestasjon/skolehelsetjenesten kan:

- Tilby samtaler med barn, foreldre og lærere
- Tilby flere typer foreldreveiledning. Kommunen har familieveileder, sertifisert Marte meo-terapeut og godkjent ICDP-veiledere. Sammen med familien vurderes hvilken type hjelp som er aktuelt. (ICDP = International Child Development Program)

Aure kommune, helse- og familietjenesten har tverrfaglig drøftingsgruppe med faste deltagere fra helsestasjon/skolehelsetjenesten, barnevernleder, foreldreveileder og helsesøster. I tillegg blir BUP og PPT invitert ved aktuelle saker. Drøftingsgruppa samarbeider om barn/familier. Saker kan drøftes anonymt, eller barn og familie kan være invitert.

Aure kommune, helse- og familietjenesten kan tilby:

- Samspillsveiledning til ansatte. Både gjennom programmet Marte meo og ICDP kan det gis veiledning til personale i barnehage og skole.
- FFI-forebyggende familieintervensjon. En barnesentrert, strukturert og tidsavgrenset metode rettet mot foreldre med psykiske problemer. Metoden kan også anvendes tilknyttet somatisk sykdom, rusproblemer, kriminalitet osv.
- Kommunen har flere terapeuter innenfor kognitiv atferdsterapi
- Kommunen har flere med kompetanse innenfor området pengespillavhengighet og problematisk dataspilling.

Skolehelsetjenesten kan kontaktes på tlf: 71 64 75 80

Barnevern

Barnevernet i Norge er en offentlig tjeneste. Arbeidsoppgavene er hjemlet i barnevernloven. Barnevernet har en rekke tiltak som kan iverksettes ved behov.

Formålet med loven er «– å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, – å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.» (barnevernloven § 1-1)

De fleste tiltak som iverksettes er frivillige hjelpetiltak i familien. I enkelte tilfeller, ved rettslig avgjørelse, kan barnevernet bli tilkjent omsorgen for barn.

Alle kan melde saker til barnevernet. Barnet selv, familie, venner, offentlige institusjoner, skole, barnehage m.m. Ansatte i skolene har meldeplikt til barnevernet etter opplæringsloven § 15-3 «*Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi*

opplysningar til barnevernet når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§4 – 10 til 4 – 12 i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester, eller når eit barn har vist vedvarande åtferdsvanskar, jf. § 4 -24 i den same lova.» (Opplæringslova 2012, s. 285)

Barneverntjenesten holder til på "Bankloftet" i Aure sentrum, og er underlagt enhet for helse og familie. Åpningstid: kl. 09.00 - 15.00

Barnevernet kan kontaktes på tlf: 71 64 75 63

NAV

Navs målgruppe er ungdommer / voksne. De har derfor ikke tiltak rettet direkte mot barn. Nav Aure samarbeider med helsestasjon, barnevern og grunnskolen om et prosjekt knyttet til Barnefattigdom. Mulige tiltak som springer ut av dette prosjektet vil kunne presenteres senere.

NAV kan kontaktes på tlf: 55 55 33 33

Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)

Poliklinikk Kristiansund BUP

BUP og PUT er en del av spesialisthelsetjenesten i Helse Møre og Romsdal.

Psykisk Helsevern for Barn og Unge (BUP) gjennomfører utredning, diagnostisering og behandling. De gir veiledning til personer som har psykiske lidelser eller problemer og de gir veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten/kommunen.

BUP tilbyr også kurs til barn, ungdom og foreldre med ulike psykiske tilstander som autismespekterforstyrrelser og AD/HD.

For å motta behandling av BUP må en ha en henvisning fra fastlege eller barnevern. Andre instanser som PPT, skole, og barnehage kan ta kontakt med ansatte i BUP for å drøfte eventuell henvisning.

Poliklinikken kontaktes på tlf: 71 12 17 10

Organisering i ulike team

BUP er organisert i **geografiske team** som betjener kommunene på Nordmøre: Kristiansund, Smøla, Aure, Rindal, Surnadal, Halså og Averøy.

Videre er det et eget **småbarnsteam** rettet mot barn i førskolealder (0-6år).

Akutteamet

Akutteamet gir tilbud om øyeblikkelig hjelp for barn og unge mellom 0-18 år. Teamet har kontor i Molde og Kristiansund og tilbyr rask vurdering i form av vurderingssamtale eller konsultasjon/drøfting.

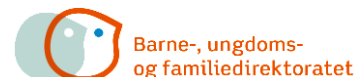
Akutteamet kan kontaktes av barn og unge, familie og pårørende, lege, øvrige helsepersonell, barnevern, PPT, skole etc. Teamet har åpningstid fra 08.00 – 15.30 mandag

til fredag. Etter 15.30 og i helgene kan legevakt kontaktes. Akutteamet samarbeider med legevakt i alle kommuner.

Akutteamet kan kontaktes på tlf: 468 15 380

BUP er også en del av konsultasjonsteamet «**Barn i krise**». Teamet gir tilbud til førstelinjetjenesten når det er bekymring rundt vold eller seksuelle overgrep. De som bærer på bekymring i slike saker kan kontakte barneverntjenesten, som kontakter koordinator ved BUFetat, som igjen lager avtale med representanter fra BUP om konsultasjonstid.

Familievernkontor (Bufetat)

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Familievernkontoret har spesialkompetanse på familieterapi og jobber sammen med familien for stabile og gode familierelasjoner. Barneperspektivet er sentralt i familievernets arbeid.

Familievernkontoret tar i mot hele familien, paret eller enkeltindivid – også barn og unge, og kan:

- Tilby et mangfoldig tilbud til mennesker som strever med ulike typer samliv-, samspill og relasjonsproblemer
- Tilby samtaler knyttet til samarbeidsutfordringer mellom foreldre der barn har to hjem
- Utføre lovpålagt mekling ved samlivsbrudd for par med felles barn under 16 år

Kontakt oss for mer informasjon om tjenestetilbudet når barn strever og en får kjennskap til at det skyldes familierelaterte problemer.

Tjenesten er gratis og time kan bestilles uten henvisning.

Familievernkontoret kontaktes på tlf.: 466 17 480»

Politiet

Barn og unge er en prioritert satsingsgruppe hos politiet. Sammen med foreldre, skole og andre organisasjoner og instanser hvor barn og unge er, jobber de for å skape trygge oppvekstvilkår. De jobber for å sikre at ungdom er bevisste i forhold til gråsoner og miljøer som skaper grobunn for kriminalitet.

Lensmannskontoret på Aure kan nås på tlf.: 71 64 40 00 (Åpent mandag til fredag 08.00 – 15.00)

Politiet kan nås på direktenummer: 02 800

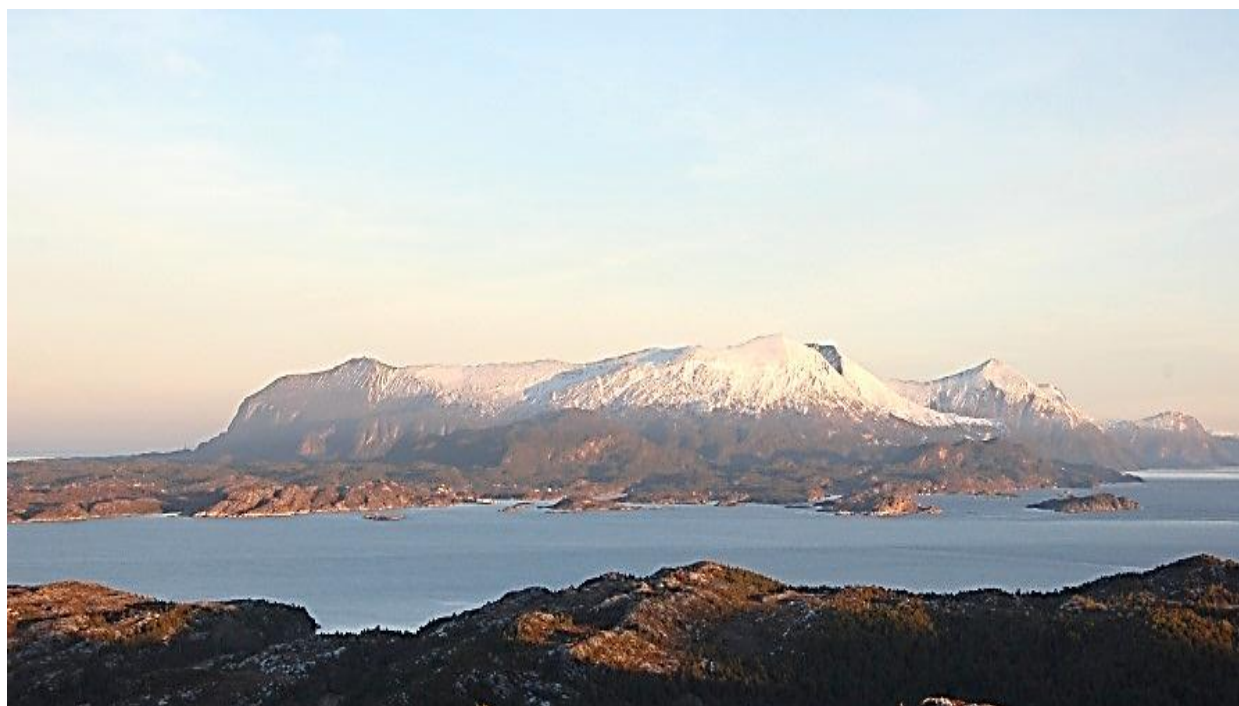
Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår for å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner.

Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys i hele landet.

Konfliktrådet kan kontaktes på tlf: 22 03 26 80

Smøla kommune

SMØLA KOMMUNE PUBLIKUMSSENTER: 71 54 46 00 ÅPNINGSTIDER 8-15.45 (8-15.00 SOMMERTID)

Helsetasjon/skolehelsetjenesten

Helsetasjon- og skolehelsetjenesten er et lavterskeltilbud og består av helsesøster, lege og fysioterapeut. Skolehelsetjenesten har i tillegg helsesøstre med etterutdanning i psykisk helse barn og unge.

Tverrfaglig team består av: helsesøster, lege, barnevern, psykiatrisk sykepleier, enhetsleder for - barnehage, barneskole og ungdomsskole, PPT, og BUP. De har fast 4 møter i året, men det samarbeides også utenom. Koordinator for Tverrfaglig team er helsesøster.

Helsetasjonen/skolehelsetjenesten og tverrfaglig team jobber til sammen med:

- å samordne og drøfte generelle ting vedrørende barn og unge i kommunen
- å arrangere temadager for fagfolk
- å gi foreldreveiledning
- veiledning knyttet til ICDP (program rettet mot å styrke omsorgsgiveres omsorgskompetanse)
- veiledning knyttet til DUÅ (Webster Stratton, De Utrolige Årene, program for å forebygge atferdsvansker hos barn)
- prosjektet: Kvalitet i alle ledd-samhandlingsreformen-samarbeid om pasientforløp og koordinerte tjenester for barn og unge

Det samarbeides om barn og unge. Saker kan drøftes anonymt, det er ingen henvisningsrutine og alle kan kontakte helsetasjonen/skolehelsetjenesten.

Helsetasjonen/skolehelsetjenesten kan kontaktes via ledende helsesøster på tlf: 71 54 46 73

NAV Smøla og Barneverntjenesten

Barnevernet i Norge er en offentlig tjeneste. Arbeidsoppgavene er hjemlet i barnevernloven. Barnevernet har en rekke tiltak som kan iverksettes ved behov.

Formålet med loven er «– å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, – å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.» (barnevernloven § 1-1)

De fleste tiltak som iverksettes er frivillige hjelpetiltak i familien. I enkelte tilfeller, ved rettslig avgjørelse, kan barnevernet bli tilkjent omsorgen for barn.

Alle kan melde saker til barnevernet. Barnet selv, familie, venner, offentlige institusjoner, skole, barnehage m.m. Ansatte i skolene har meldeplikt til barnevernet etter opplæringsloven § 15-3 «Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barnevernet når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§4 – 10 til 4 – 12 i lov 17. juli

1992 nr. 100 om barneverntjenester, eller når eit barn har vist vedvarande åtferdsvanskar, jf. § 4 -24 i den same lova.» (Opplæringslova 2012, s. 285).

Barneverntjenesten på Smøla er organisert i NAV.

Tiltakene som iverksettes av NAV og barnevernet er hjemlet i enten Lov om helse og omsorg, Lov om barneverntjenester eller Lov om sosiale tjenester.

Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien. Lov om sosiale tjenester skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Samarbeid med andre instanser vil ofte være nødvendig. Det skal tas særlig hensyn til barns behov før vurderingen foretas. Støttekontakt hjemlet i lov om helse og omsorg er bistand til å delta i fritidsaktiviteter. Avlastning til barn og unge hjemlet i samme lov er et tilbud til personer og familier med særlig tyngende omsorgsarbeid.

NAV Smøla er koordinerende enhet for individuell plan.

Det er forventet samtykke fra foreldrene når det tas kontakt om konkrete barn.

Det er i hovedregel forventet at foreldrene er informert når en offentlig instans melder bekymring til barnevernet.

Samarbeidspartnerne har liste over de enkelte ansatte og kan ta direkte kontakt pr. tlf. eller mail.

NAV Smøla og barneverntjenesten kan kontaktes på tlf: 55 55 33 33

Eller på mail: nav.kontaktsenter@nav.no

Helse Møre og Romsdal BUP (Barne- og Ungdomspsykiatrisk Poliklinikk)

Poliklinikk Kristiansund BUP

BUP og PUT er en del av spesialisthelsetjenesten i Helse Møre og Romsdal.

Psykisk Helsevern for Barn og Unge (BUP) gjennomfører utredning, diagnostisering og behandling. De gir veiledning til personer som har psykiske lidelser eller problemer og de gir veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten/kommunen.

BUP tilbyr også kurs til barn, ungdom og foreldre med ulike psykiske tilstander som autismespekterforstyrrelser og AD/HD.

For å motta behandling av BUP må en ha en henvisning fra fastlege eller barnevern. Andre instanser som PPT, skole, og barnehage kan ta kontakt med ansatte i BUP for å drøfte eventuell henvisning.

Poliklinikken kontaktes på tlf: 71 12 17 10

Organisering i ulike team

BUP er organisert i **geografiske team** som betjener kommunene på Nordmøre: Kristiansund, Smøla, Aure, Rindal, Surnadal, Halså og Averøy.

Videre er det et eget **småbarnsteam** rettet mot barn i førskolealder (0-6år).

Akutteamet

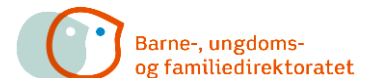
Akutteamet gir tilbud om øyeblikkelig hjelp for barn og unge mellom 0-18 år. Teamet har kontor i Molde og Kristiansund og tilbyr rask vurdering i form av vurderingssamtale eller konsultasjon/drøfting.

Akutteamet kan kontaktes av barn og unge, familie og pårørende, lege, øvrige helsepersonell, barnevern, PPT, skole etc. Teamet har åpningstid fra 08.00 – 15.30 mandag til fredag. Etter 15.30 og i helgene kan legevakt kontaktes. Akutteamet samarbeider med legevakt i alle kommuner.

Akutteamet kan kontaktes på tlf: 46815380

BUP er også en del av konsultasjonsteamet «**Barn i krise**». Teamet gir tilbud til førstelinjetjenesten når det er bekymring rundt vold eller seksuelle overgrep. De som bærer på bekymring i slike saker kan kontakte barneverntjenesten, som kontakter koordinator ved Bufetat, som igjen lager avtale med representanter fra BUP om konsultasjonstid.

Familievernkontor (Bufetat)

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Familievernkontoret har spesialkompetanse på familieterapi og jobber sammen med familien for stabile og gode familierelasjoner. Barneperspektivet er sentralt i familievernets arbeid.

Familievernkontoret tar i mot hele familien, paret eller enkeltindivid – også barn og unge, og kan:

- Tilby et mangfoldig tilbud til mennesker som strever med ulike typer samliv-, samspill og relasjonsproblemer
- Tilby samtaler knyttet til samarbeidsutfordringer mellom foreldre der barn har to hjem
- Utføre lovpålagt mekling ved samlivsbrudd for par med felles barn under 16 år

Kontakt oss for mer informasjon om tjenestetilbudet når barn strever og en får kjennskap til at det skyldes familierelaterte problemer.

Tjenesten er gratis og time kan bestilles uten henvisning.

Familievernkontoret kontaktes på tlf.: 466 17 480

Politiet

Barn og unge er en prioritert satsingsgruppe hos politiet. Sammen med foreldre, skole og andre organisasjoner og instanser hvor barn og unge er, jobber de for å skape trygge oppvekstvilkår. De jobber for å sikre at ungdom er bevisste i forhold til gråsoner og miljøer som skaper grobunn for kriminalitet.

Lensmannskontoret på Smøla kan nås på tlf.: 71 54 55 20 (Åpent mandag til fredag 08.00 – 15.00)

Politiet kan nås på direktenummer: 02 800

Konfliktrådet

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som bistår for å løse konflikter – enten mellom private parter eller mellom fornærmede og gjerningsperson der en kriminell handling har funnet sted. Hensikten er at partene gjennom dialog kan finne fram til løsninger, enten det gjelder å gjøre opp for konkrete lovbrudd – eller gjenopprette mellommenneskelige relasjoner. Konfliktrådet er et tilbud til alle, uavhengig av alder. Tjenesten er gratis og tilbys i hele landet.

Konfliktrådet kan kontaktes på tlf: 22 03 26 80

Lov og forskrifter

Opplæringsloven

Vi siterer her de punktene i opplæringsloven (Øystein Stette, 2012) som vi viser til i heftet.

§ 5-1 Rett til spesialundervisning

«Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning. I vurderinga av kva for opplæringstilbod som skal givast, skal det særleg leggjast vekt på utviklingsutsiktene til eleven. Opplæringstilbodet skal ha eit slikt innhald at det samla tilbodet kan gi eleven eit forsvarleg utbytte av opplæringa i forhold til andre elevar og i forhold til dei opplæringsmåla som er realistiske for eleven. Elevar som får spesialundervisning, skal ha det same totale undervisningstimetalet som gjeld andre elevar»(s. 162)

§ 15-3 Opplysningsplikt til barnevernstjenesten

«Personalet i skolar etter denne lova skal i arbeidet sitt vere på vakt overfor forhold som kan føre til tiltak frå barnevernstjenesta. Utan hinder av teieplikta skal personalet av eige tiltak gi opplysningar til barnevernstjenesta når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller når det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. §§4-10 til 4-12 i lov 17. juli 1992 nr 100 om barnevernstjenester eller når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. § 4.24 i den same lova. Også etter pålegg fra dei organa som er ansvarleg for å gjennomføre lov 17. juli 1992 nr 100 om barnevernstjenester, skal personalet gi slike opplysningar.»(s.285)

§ 15-4 Opplysningsplikta til sosialtjenesten

«Personalet i skolar etter denne lova skal i klientsaker gi råd og rettleiing til sosialtjenesta. Personalet skal vere på vakt overfor forhold som bør føre til tiltak frå sosialtjenesta, og skal av eige tiltak gi sosialtjenesta opplysningar om slike forhold. Av eiga tiltak kan opplysningar berre givast med samtykke fra eleven, eventuelt fra foreldra, eller så langt opplysningane elles kan givast utan hinder av teieplikta.»(s.285)

§ 9a-3 Det psykososiale miljøet

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og tilhør. Dersom nokon som er tilsett ved skolen får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsatt for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn. Dersom ein elev eller foreldre ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandla saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.» (s.213)

§ 2-10 Bortvising

Kommunen kan fastsetje i ordensreglementet at elevar på årstrinna 8-10 som alvorleg eller fleire gonger bryt ordensreglementet, kan visast bort frå undervisninga inntil tre dagar, og at

elevar på årstrinna 1-7 kan visast bort frå undervisninga for enkelttimar eller for resten av dagen.

Rektor sjølv vedtek bortvising etter å ha rådført seg med lærarane til eleven. Før det blir gjort vedtak, skal ein ha vurdert å bruke andre hjelpe- eller refsingstiltak. Foreldre til elevar på årstrinna 1-7 skal varslast før det blir sett i verk bortvising for resten av dagen.

Med mindre kommunen fastset noko anna, kan rektor bestemme at lærarane skal ha mynde til å ta avgjerd om bortvising fra eiga undervisning for ei opplæringsøkt, avgrensa til to klokketimar.(s.74)

Taushetsplikten

Taushetsplikten i skolen gjelder for PPT og alle ansatte i skolen, klassekontakter og medlemmer av samarbeidsutvalg, ulike styrer og FAU. Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

I samarbeidet rundt barn, bør en innhente foreldres samtykke til et slikt samarbeid. Stort sett vil foreldre gi et slikt samtykke.

PPT er en del av skole- og barnehageetaten, hvor taushetsplikten først og fremst gjelder etter forvaltningsloven. Det innebærer at bekymring knyttet til et barn eller ungdom, kan diskuteres internt (også mellom skole/barnehage og PPT) uten at dette ansees som et brudd på taushetsplikten.

Forvaltningsloven gir en ganske vid adgang til å kommunisere innen det enkelte organ og den enkelte etat. Det er en begrenset adgang til å kommunisere mellom offentlige etater og organer.

Det er viktig å være klar over at ved bekymring knyttet til et barns psykiske helsetilstand, eller ved mobbesaker som en får kjennskap til, har offentlige ansatte i skole, barnehage og PPT en avvergeplikt, og en meldeplikt. Om man får kjennskap til slike opplysninger, er det viktig å følge skolens rutiner for varsling og ta kontakt med sin nærmeste overordnede. Som ansatt i skole og barnehage har man en individuell meldeplikt dersom varsling via tjenestevei ikke når frem.

I «Opplæringslova og forskrifter. Med forarbeid og kommentarer» finner du mer om opplysningsplikt til barnevernstjenesten § 15-3 og opplysningsplikt til sosialtjenesten § 15-4 på s. 285. (Øystein Stette, 2012).

Psykisk helse

I skolesammenheng vil en god psykisk helse innebære at eleven er i en læringsposisjon, at hun klarer å utføre de oppgaver som skolen forventer og at hun evner å nå sine mål. For en elev med dårlig psykisk helse, det vi kan kalle uhelse, er det motsatte tilfelle. Eleven befinner seg i en psykisk tilstand som oppleves som belastende og hun vil ikke være i stand til å nå sine mål eller fylle de forventninger skolen og det sosiale fellesskapet har til henne. Eksempler på dette er når eleven ikke kan konsentrere seg, er impulsiv og urolig slik at det går ut over læreevne og trivsel. Eleven kan vise utagering, aggresjon og andre atferdsproblemer som står i veien for optimal læring. Det kan også være at eleven er depressiv/nedstemt, har angst eller på annen måte plages av internaliserte vansker som påvirker læreevne og læringskapasitet.

I Utdanningsdirektoratet (UDIR) sin satsing på læringsmiljø legges det vekt på arbeidet med psykisk helse i skolen. Kort sagt kan vi si at elever med god psykisk helse vil være i stand til å nå de målene de setter seg, mens elever med dårlig psykisk helse ikke er i en læringsprosess. (UDIR)

UDIR definerer psykisk helse slik:

«Det å ha god psykisk helse betyr at en person er i en slik psykisk tilstand at hun fungerer sosialt og at hun er i stand til å utføre og mestre dagliglivets oppgaver og utfordringer. En elev med god psykisk helse er i en tilstand som gjør at hun kan nå de målene hun setter seg. Dårlig psykisk helse gjør at eleven ikke er i læringsposisjon.» (<http://www.udir.no>)

Opplæringsloven § 9a-3 lyder: *«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.»*

Rådet for psykisk helse viser til at så mange som sju prosent av barn mellom sju og ni år sliter med psykiske vansker. Angst oppgis som den vanligste plagen. Skolen er den institusjonen som møter alle disse barna. Skolen har derfor en mulighet og et ansvar for å jobbe forebyggende med psykisk helse. Det er når den psykiske helsen går over til å bli uhelse at barna blir henvist videre i systemet.

Psykiske helseproblemer skyldes alltid en kombinasjon av biologiske sårbarheter og sosial påvirkning. Jo mer sårbart barnet er (for eksempel sterkt temperament) desto større betydning får den sosiale påvirkningen (for eksempel lærerens klasseledelse). Lærere påvirker barnas psykiske helse og læringsmiljø på skolen. Lærernes påvirkning på det psykososiale miljøet kan sammenlignes med "miljøterapeutisk" virksomhet i psykiske helse og barnevern.

Læreren spiller derfor en meget viktig rolle i arbeidet med å fremme bedre psykisk helse i skolen. I UDIRs bakgrunnsdokument for arbeidet med klasseledelse, er lærerens ansvar for elevenes læring og utvikling vektlagt (Udir.no).

I dette heftet vil vi kort presentere hva skolen kan gjøre som forebyggende tiltak, og hvordan skolen kan møte utfordringene når de oppstår.

Begrepsavklaring

Psyriske plager/vansker

Med psyriske plager/vansker menes tilstander som oppleves som belastende, men ikke i så stor grad at de karakteriseres som diagnoser. (Folkehelseinstituttet).

Psyriske lidelser

Psyriske lidelser brukes bare når bestemte diagnosekriterier er oppfylt. (Folkehelseinstituttet).

Lett

Inndelingen i lett, moderat og alvorlig psyriske lidelser er hentet fra diagnoseverktøyet ICD-10. Når vi velger å ta dette med her, er det for at legfolk i skolen ikke skal komme i fare for å betegne barn og unge som syke ut fra kriterier som kun fagfolk skal vurdere.

Ved lettere psyriske lidelser er enkelte av kriteriene til stede, men personen er stort sett i stand til å utøve de daglige aktivitetene. (Helsedirektoratet 2013, ICD-10)

Moderat

Flere av kriteriene er til stede, og personen vil ha vansker med å utøve de daglige aktivitetene.

Alvorlig

Ved alvorlige psyriske lidelser kan livet stå i fare, og en klarer ikke å fungere i det daglige. (Helsedirektoratet 2013, ICD-10)

I dette heftet går vi ikke nærmere inn på moderate og alvorlige psyriske lidelser, da vi kan forutsette at elever med slike lidelser allerede er ivaretatt av helsetjenesten. (Helsedirektoratet 2013, ICD-10).

Psyriske plager

Undervisningsprogrammet Zippys venner bygger på filosofien om at barns evne til å mestre daglige utfordringer og problemer vil gjøre dem mer robuste, lykkeligere og bedre tilpasset. Programmet viser til forskning som antyder at det er mulig å styrke barnas robusthet ved å gjøre dem forberedt på forventede psyriske påkjenninger i livet. Gjennom programmet lærer barna ulike mestringsstrategier som de kan anvende i dagliglivet. (Zippys venner, 2003).

Forventede alminnelige psyriske plager, som de fleste kan være innom i løpet av oppveksten, er blant annet sorg, ensomhet, sinne, misunnelse, kjærlighetssorg, sjalusi, irritasjon, konflikter, for å nevne noen. De fleste barn kommer seg gjennom slike perioder på en tilfredsstillende måte, men de trenger alminnelig god voksenstøtte når livet butter imot. Det som kan gi grunnlag for økt bekymring, er hvis barn blir gående for lenge med plager som de ikke kommer seg ut av.

Voksne i skolen kan oppleve egen utilstrekkelighet i møte med elever som lever med psyriske plager. Ikke alle voksne føler seg kompetente til å gå inn i en samtale om dette

emnet. Samtidig kan elevsamtalen være den arenaen hvor eleven åpner opp for å si noe om sine påkjenninger.

Det er viktig at de voksne møter eleven på en nøytral ikke-dømmende måte. Den voksne kan bidra til å normalisere elevens opplevelser (dersom de er innenfor forventede/vanlige plager). Videre er det viktig at de voksne er kjent med hva de kan gjøres om eleven forteller om plager utover det som er beskrevet som forventede alminnelige psykiske plager. Skolen må ha et godt kjent system for dette slik at videre støtte ikke er avhengig av den enkelte voksnes kompetanse og meninger om hva som bør gjøres.

Lette psykiske lidelser

Noen barn og unge vil ikke mestre dagliglivets påkjenninger på en god måte. Det kan være at de forventede påkjenningene ikke håndteres eller det kan være at påkjenningene har et annet innhold. Det er mange variabler i barnets bakgrunn og miljø, som gjør barnet mer eller mindre utsatt for å få psykiske lidelser.

Noen påkjenninger skal ikke normaliseres. Det er påkjenninger som er mer enn det forventede i dagliglivet, som f. eks. omsorgssvikt, rus og overgrep. Dette er situasjoner som er utenfor barnets påvirkning og det skal møte med profesjonell omsorg og videre henvisning.

Den voksne som avdekker og blir gitt informasjon om at en elev er i en alvorlige psykisk belastende situasjon, må følge skolens plan for å melde slike saker videre. Er en i tvil, bør saken uansett drøftes med skolens ledelse.

Forekomst

Folkehelseinstituttet anslår at på et hvert tidspunkt har rundt 15-20 % psykiske vansker med så mye symptomer at dette går utover trivsel, læring, daglige gjøremål og samvær med andre. I aldersgruppen 3-18 år har ca. 8 % så alvorlige symptomer at de tilfredsstiller kravene til en psykiatrisk diagnose. (Helse og omsorgsdepartementet Prop. 1 S (2009-2010))

Angst

Hos barn kan en forstå angst som en form for engstelse som er atypisk for alderen. Den kan oppleves av barnet som skremmende og intens. Angsten påvirker funksjon i hjem, skole, barnehage, blant venner og familie. Det er mange former for angst. Noen eksempler som en ofte kan støte på i skolen er:

- **Separasjonsangst**, som gjør at barnet opplever det vanskelig å skilles fra de nære omsorgspersoner. Symptomene kan være lett for å gråte, hode/magesmerter, mareritt og skolevegring.
- Barn kan også ha det en betegner som “**spesifikke fobier**”, dvs at de kan utvikle en redsel for spesielle objekter og situasjoner, f. eks. edderkopper og små rom.
- Når et barn har det vi kaller for **generalisert angst**, beskriver vi det ofte som at “barnet er overengstelig». Den type angst er ofte veldig kraftig og vedvarende. Den opptrer på flere områder, og plagene er sterk rastløshet, irritabilitet, søvnproblemer og muskelspenninger.

- **Sosial angst**, er en nokså vanlig angstplage hos barn og ungdom. Ubehaget er da som oftest knyttet til ukjente sosiale situasjoner og/eller andres vurdering.
- Noe sjeldnere er **panikkangst**, som er en form for gjentatt spontan intens redsel, den kan komme brått, og oppleves som uforutsigbar.
- En annen og heller ikke uvanlig form for ubehag, som ofte plasseres under angstplager, er **plagsomme tanker og handlinger**. Dette sees ofte på som en måte et barn/ungdom prøver å redusere angstplager på. Disse tankene og handlingene kan være veldig forstyrrende i en skolehverdag.
- En siste form for angst en skal være oppmerksom på er det en betegner som **“Posttraumatisk stressyndrom”**. Det er relativt sjeldent, men da skolen i dag møter mange barn og ungdom som kommer til Norge fra land med krig og overgrep, er det viktig å være oppmerksom på dette. Også som følge av overgrep under oppveksten kan barn og unge få denne formen for angstreaksjoner. Typiske plager her er vansker med søvn og konsentrasjon, irritabilitet, gjenopplevelse av traumer, mareritt og ”flashbacks”

Genetisk disposisjon er en viktig årsak til angstlidelser. Videre vet vi at daglig stress og opplevelse av manglende mestring er viktige risikofaktorer. (Folkehelseinstituttet. Faktaark om angst).

Skolens møte med barn og unge med angstlidelse er avgjørende for hvordan de kan håndtere hverdagen.

Skolen må skreddersy tiltak for den enkelte elev. Det kan være behov for et rigid system som ikke avvikes. Målet må både være å trygge eleven til å tåle at dette systemet med tid og stunder kan løses noe opp, og å legge til rette for mestring. Det som er viktig å drøfte er hvordan skolen kan legge til rette for en forutsigbar skolehverdag. En varslet overraskelse som de andre elevene vil glede seg til, kan for denne gruppen elever være angstfremkallende. Om læreren eller klassens assistent er syk en dag, kan det være angstfremkallende. Dette til tross for at både overraskelsen, aktiviteten og de andre voksne som kommer inn kan være en positiv forandring.

Et forsterket foreldresamarbeid, og samarbeid med andre faginstanser som eleven og foreldre er i kontakt med, er grunnlaget for å tilrettelegge med tiltak som gjør skolehverdagen så god som mulig

Depresjon

Kjernesymptomene ved depresjon er senket stemningsleie, lav selvfølelse og mangelfull tro på seg selv og egne evner, nedtrykthet, mangel på energi, tap av opplevelse av mening med livet og manglende interesse for andre mennesker og vanlige gjøremål.

Depresjon kommer til ulikt uttrykk avhengig av kjønn og alder. Før 12-årsalderen ser vi at flere gutter (to av tre) enn jenter har en psykisk diagnose. Hos gutter er konsentrasjonsvansker og atferdsforstyrrelser de vanligste vanskene. Fra 12 års alderen er to av tre med psykiske lidelser jenter. De sliter først og fremst med angst og depresjon (Folkehelseinstituttet, psykiske lidelser hos barn og unge).

Depresjon endrer våre tankemåter. De negative tankene tar større plass. Man blir svært opptatt av andre menneskers avvisning og uvennlighet, mens omsorg og vennlighet nesten ikke registreres. Derfor blir depresjon slitsomt også for de som lever sammen med deprimerte. Det er ikke sjelden å se at barn som fremviser store atferdsvansker, også kan ha en underliggende depresjon og oppleve lite støtte fra andre (Folkehelseinstituttet Faktaark om depresjon).

Hos tre av fire følges depresjonen av angst.

Rus

På rustelefonen.no finnes opplysninger om alle typer rusmidler bygget på fakta.

Wikipedia beskriver rus som: *«En betegnelse på de mentale og fysiske tilstandene som oppstår når en person er ruset, enten på kjemiske rusmidler eller av naturlige årsaker som aktiverer de samme deler av hjernen. Sistnevnte kan skyldes lykke, sex, fysisk aktivitet med mer.»* (<http://no.wikipedia.org/wiki/Rus>)

Det forebyggende arbeidet og arbeidet med å gi den enkelte elev best mulige forutsetninger for læring, trivsel og helse (fra UDIRs definisjon av læringsmiljø), må stå i sentrum for oss som jobber i skolen.

PPT sendte en forespørsel til alle ungdomsskolene i vårt distrikt og Ungdomsteamet i Kristiansund, om skolenes rutiner dersom en elev møter ruset på skolen og/eller har en rusproblematikk.

Ingen av skolene har egne rutiner for dette, men viser til kommunenes ordensreglement. I følge ordensreglementet er det forbudt «å bruke eller ha med rusmidler...» på skolen. Brudd på regelen kan gi, eller gir automatisk nedsatt oppførselskarakter. En skole skriver at de i første omgang ville vurdert dette på linje med sykdom: foreldrene blir varslet og bedt om å hente eleven. Er det mistanke om rusproblematikk ville foreldrene og barnevernet blitt varslet med en bekymringsmelding.

Hilde Pape jobber som forsker ved SIRUS (Statens institutt for rusmiddelforskning). Hennes forskning dreier seg i stor grad om rusmiddelbruk blant ungdom og forebyggende arbeid. I rapporten «Skoletiltak som synes å gi effekt. Fruktbar forskning om rusforebygging eller suspekte historier om suksess?» viser hun til at det er lite dokumentert effekt av rusforebyggende tiltak som er prøvd ut i skolen. Mer enn å legge vekt på forebyggende program og urealistiske målsettinger om å redusere ungdommens rusmidler, mener hun det er viktig å gi ungdommen faktaorientert undervisning om temaet. (Pape, 2010)

Proaktive tiltak rettet mot psykisk helse

Det er mindre ressurskrevende å jobbe proaktivt enn reaktivt. I Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere: «Psykisk helse i skolen. Rapport 9/2014» vises det til at begynnende symptomer på psykiske lidelser ofte kommer så tidlig som i barn- og ungdomsskolen. Psykiske lidelser forsvinner sjelden av seg selv. De kan føre til økt risiko for flere andre lidelser senere i livet (Psykisk helse i skolen, s.21).

«Ta grep»

Temaheftene «Ta grep om...» er rettet mot læringsmiljøet. Det presenterer konkrete tiltak fra blant annet forskningsbaserte skoleprogram, med dokumentert effekt, for å redusere atferdsvansker og styrke et positivt læringsmiljø. Et godt læringsmiljø hvor elevene er trygge, opplever mestring og tilhørighet og hvor de tør å by på seg selv er blant de psykisk helsefremmende tiltakene det vises til i rapporten «Psykisk helse i skolen 9/2014.»

Gjennom å bruke «Ta grep» styrker skolen sin kompetanse i forhold til proaktive strategier som tydelige forventninger, gode og effektive beskjeder, positiv oppmerksomhet ros og oppmuntring. Til grunn for alt dette ligger den relasjonelle klasseledelsen.

Skolene har mulighet til å ta i bruk materiell som ligger ute på PPT sin hjemmeside: <http://www.pptytrenordmore.no/>. PPT skreddersyr også møter etter det temaet skolen ønsker å jobbe mer med.

Zippys venner

Zippys venner er et manualbasert undervisningsprogram for elever i 1 – 4 klasse. Målsettingen er å lære elevene:

- å identifisere og snakke om følelser
- å mestre dagliglivets utfordringer og problemer
- å støtte andre som har det vanskelig

(http://www.vfb.no/no/zippys_venner)

Programmets grunnopplæring er rettet mot elever i 1 – 2 klasse. Gjennom året får elevene opplæring i temaene: følelser, kommunikasjon, venner og uvenner, å takle konflikter, å takle forandringer og tap, og vi mestrer det sammen. Det skal settes av en time i uka i 24 uker for å gjennomføre opplæringen. I 3 – 4 klasse er det videreføring av grunnopplæringa med tema som vennskap, kommunikasjon og forandringer i livet med materiell tilpasset alderstrinn.

Zippys venner distribueres i Norge av foreningen Voksne for barn. Universitetet i Tromsø har vurdert programmet til å ha dokumentert effekt, noe som er høyeste vurdering.

Zippys venner er det anbefalte program fra Psykisk helse i skolen som er rettet mot denne aldersgruppen. «*Psykisk helse i skolen er en nasjonal skolesatsing (2004-2008) med opplæringsprogrammer for ungdomsskole og videregående opplæring. Psykisk helse i skolen er et resultat av samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Utdanningsdirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet og fem ulike organisasjoner: Mental Helse, Rådet for psykisk helse, Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning, Sykehuset Asker og Bærum HF og Voksne for Barn.*»

(<http://www.psykiskhelseiskolen.no>)

I Kristiansund kommune ga rektormøtet av 4.5.2010 føringer om at alle barneskolene skal bruke Zippys venner i 1. og 2. klasse.

VIP og VENN1

Veiledning og Informasjon om Psykisk helse hos ungdom, VIP.

VIP er et program fra Mental helse rettet mot elever i alderen 16-18 år. Det brukes i Kristiansund på Vg1. Det er et forebyggende program som skal gjøre eleven bedre rustet til å ta vare på egen psykisk helse, og gjøre eleven oppmerksom på hvilke hjelpetiltak som finnes.

Gjennom VIP skolerer både eleven og lærere slik at kompetansen innenfor ungdom og psykisk helse heves. Det legges vekt på lærerens ansvar for relasjonsbygging og på læringsmiljøets betydning.

For mer informasjon om VIP:

Kontakt **VIP kontaktperson tlf: 91 83 94 94** <http://www.vipweb.no/INDEX2.HTML>

VENN1 er en videreføring av VIP og brukes på Vg2 i Kristiansund. Programmet setter søkelyset på hvordan ungdom kan ivareta egen psykisk helse, hvordan være venn med en som har det vanskelig, samt orientere hvor og hvordan en kan få hjelp. Programmet formidles av unge mennesker med egne erfaringer fra en vanskelig og utfordrende ungdomstid.

VIP og VENN1 kan brukes i ungdomsskolen, på videregående, folkehøgskoler, ungdomsorganisasjoner og til konfirmasjonsforberedelser.

For mer informasjon:

Kontakt **Mental Helse, tlf: 454 88 383**

<http://www.mentalhelse.no/tjenester/venn1-ungdom-og-psykisk-helse>

«Psykisk helse i skolen». Rapport 9/2014

Rapporten «Psykisk helse i skolen. Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere» 9/2014, kartla skolens holdninger og kunnskap om psykisk helse.

Det kommer frem at lærere gjør mye for å tilrettelegge både i og utenfor undervisningen for elever med psykiske vansker. Samtidig uttrykker lærerne ønske om mer kompetanse, ressurser og tilrettelegging fra skoleleder og skoleeier. Skolelederne trekker frem et godt skole-hjem-samarbeid som det som har størst betydning for skolens arbeid med å fremme psykisk helse hos elevene.

Når det gjelder veien videre pekes det på at symptomer kan reduseres gjennom behandlingsapparatet, men at det kun er gjennom forebyggende arbeid vi kan redusere mulig framtidig forekomst av psykiske problemer (Rapport 9/2014)

I rapporten refereres det til Arne Holte (2012) som beskriver syv helsefremmende faktorer:

1. **Identitet og selvrespekt:** følelsen av å være noe, noe verdt
2. **Mening i livet:** følelsen av å være del av noe større enn seg selv, at det er noen som trenger en
3. **Mestring:** følelsen av at man duger til noe
4. **Tilhørighet:** følelsen av å høre til noen og høre hjemme et sted

5. **Trygghet:** kunne føle, tenke og utfolde seg uten å være redd
6. **Sosial støtte:** noen som kjenner en, bryr seg om en, vil passe på en om det trengs
7. **Sosialt nettverk:** noen å dele tanker og følelser med, være del av et fellesskap

Dette er punkter vi kan ta med i den relasjonsbyggende elevsamtalen.

Skolens handlingsplan

Det er viktig at alle voksne på skolen er kjent med skolens planer for vanskelige situasjoner. Det gjelder krisepplaner, mobbeplaner og plan for videre arbeid når psykiske utfordringer avdekkes.

Skolen må ha en plan for hva den skal iverksette av tiltak nå det kommer en bekymring om en elevs psykiske helse. Det må ikke være opp til den enkelte lærer å avgjøre hva som skal gjøres i slike saker. Dette er viktig både for å sikre at kvaliteten på den oppfølgingen som gis hver enkelt elev er likeverdige kvalitetsmessig, og at skolen oppfyller sine forpliktelser i forhold til lovverket.

Hver skole må utarbeide sin egen plan for hva som gjøres når det meldes en bekymring for en elevs psykiske helse. Vi nevner her noen punkter som kan være utgangspunkt for å drøfte hva en slik plan bør inneholde:

- Hvem tar den første samtalen med eleven for å sjekke ut bekymringen?
- Er det en akutt sak som må varsles BUP akutt-team?
- Om det ikke er akutt, hvem skal jobbe videre med saken?
 - Skal PPT kontaktes for å støtte eleven i forhold til skolefungering?
- Når og hvem tar kontakt med foresatte?
 - Er barnets psykiske vanske knyttet til situasjonen i hjemme?
 - Skal barnevernet kontaktes

Skolens muligheter for håndtering av saker knyttet til psykisk helse

For at skolen skal kunne hjelpe eleven, må elevens psykiske vansker avdekkes. Rådet for psykisk helse påpeker at om vi tidlig kan oppdage de barna som sliter, kan vi forhindre at vanskene utvikler seg og blir en alvorlig belastning for den det gjelder.

De voksne i skolen kan få en magefølelse som sier at dette barnet sliter med noe. Hva dette noe er, vet de nødvendigvis ikke. Det er heller ikke slik at alle barn og unge kan sette ord på det som plager dem. Her kommer elevsamtalen inn som et viktig verktøy.

De voksne kan observere endring i elevens atferd. Uttrykket kan endres, eleven kan opptre mer tilbaketrukket, mer aggressivt, være trøtt, vise tegn til skolevegning osv. Slik endring gir grunn til bekymring. Denne bekymringen skal tas på alvor. Hvordan denne bekymringen skal løstes frem må være nedfelt i skolens interne plan, se s. 27.

I «Ta grep» er intensjonen å forsterke det gode arbeidet som allerede gjøres i skolene gjennom økt systematisk arbeid. Læreres jobb er blant annet å ha samtaler med elever, både

om faglig og sosial utvikling. Relasjonens betydning både for trivsel og elevens læringsutbytte er nå anerkjent som grunnlaget for et godt læringsmiljø.

Det er de voksnes kompetanse som utgjør skolens kvalitet. Ulike verktøy kan øke vår bevissthet i gjennomføringen av elevsamtalen og dermed øke samtalens kvalitet. Slik vil den i større grad kunne være til hjelp for å avdekke psykiske vansker hos barn og unge.

Elevsamtalen

Fra L97 ble elevsamtalen introdusert som et verktøy for å tilrettelegge for individuell tilpasset undervisning. I et tillegg til forskrift til opplæringsloven i 2007, ble det poengtert at skolen skal ha en «dialog om annen utvikling» (Bergkaset, Dahl, Hansen 2009).

Jan Spurkeland trekker også frem elevsamtalen som et verktøy for å få kunnskap om elevens skolehverdag. I boka «Relasjonspedagogikk. Samhandling og resultater i skolen» beskriver han hvordan vi kan gjennomføre en elevsamtale i et relasjonelt perspektiv. Han peker på at læreren må bruke elevsamtalen til å innhente kunnskap om fem makroområder:

1. Elevens totale trivselsituasjon
2. Faglig status
3. Læring – hva trenger eleven for å lære bedre?
4. Avtaler – hva kan vi avtale til neste gang?
5. Samtalens verdi – eleven inviteres til å evaluere samtalens betydning for læring og relasjonell verdi. (Spurkeland 2011)

Han beskriver hva som skal kjennetegne en relasjonell elevsamtale:

1. Den må ta utgangspunkt i elevens situasjon
2. Den skal utvikle fortrolighet og nærhet mellom lærer og elev
3. Den må alltid ha en karakter av vennlighet
4. Eleven skal kjenne seg verdsatt.

Bergkaset, Dahl og Hansen (2009) trekker frem de korte «gylne øyeblikk» som en mulighet til å bekrefte elevens mestring. Ved korte elevsamtaler og bekreftelse av eleven i gylne øyeblikk, viser læreren at han ser eleven og gir emosjonell støtte. Dette er viktig for mestringsopplevelsen, som igjen styrker utviklingen av et positivt selvilde.

Foreldresamtalen

I UDIRs beskrivelse av elevens læringsmiljø i fem punkter, er skole/hjem-samarbeidet ett av fem. Elevens læring, helse og trivsel på skolen, er derfor avhengig av et godt samarbeid mellom skole og hjem. Skolen må legge til rette for dette samarbeidet, og etablere en god relasjon til foreldrene.

To ganger i året er det lovpålagt utviklingssamtaler mellom skole og hjem. Innholdet i disse skal omhandle elevens faglige og sosiale utvikling. Læreren skal ha god oversikt over elevens ferdigheter og presentere realistiske mål.

En relasjon er avhengig av samspillet mellom to parter. Derfor er relasjonen den enkelte voksne på en skole/SFO etablerer med foreldrene i en gruppe, avhengig av den voksnes evne til å kommunisere med foreldrene.

Der hvor elevene fungerer faglig og sosialt godt byr dette sjelden på utfordringer. Det er når skolen opplever at eleven ikke følger den forventede utviklingen at det kan oppstå utfordringer. Den voksne må inneha en kompetanse om reaksjoner vi kan forvente hos foreldre når vi formidler at deres barn ikke utvikler seg slik både de, skolen og samfunnet forventer. Det kan utløse reaksjoner som sorg, sinne og motstand. Vi må møte disse reaksjonene på en profesjonell måte.

En enkel tommelfingerregel når du skal ha en samtale hvor du skal ta opp en elevs utfordringer, er 2:1 regelen. Om du skal si noe om en vanske eleven har, skal du samtidig presentere to tiltak som du /skolen har iverksatt for å støtte og hjelpe eleven. Du skal også trekke frem elevens sterke sider og vise hvordan du har tenkt bygge videre på dem.

Klassen som sosialt system og observasjon

UDIR har en satsing på klasseledelse på ungdomstrinnet i årene 2012 – 2017. På UDIRs sider finner vi bakgrunnsdokumentet til «Ungdomstrinn i utvikling». Her viser de blant annet til kompleksiteten (hvor sammensatt og utfordrende) det er i å lede en klasse og hva som kjennetegner god klasseledelse. Klasseledelse er å lede aktiviteten på en måte som bidrar til læring.

For å forstå klassen som et sosialt system, trekker UDIR frem Walter Doyle. Han er professor ved Universitetet i Arizona i avdelingen for undervisning, læring og sosiokulturelle studier. W. Doyle presenterer et økologisk perspektiv når han ser på det sosiale systemet i en klasse.

UDIR vektlegger forståelsen av klassen som et sosialt system som grunnlag for god klasseledelse. Når vi trekker frem klassen som sosialt system her, er det fordi vi mener en god forståelse av dette sosiale systemet setter læreren bedre i stand til å ha oversikt over elevene og avdekke både samspill mellom elevene og se den enkelte eleven. En slik praksis kan styrke lærernes væremåte og handlingsrom i en retning som bedre ivaretar elevenes psykososiale miljø.

Fra UDIRs bakgrunnsdokument presenterer vi kort W. Doyles fem kjennetegn på klassen som sosialt system. Det som skjer i en klasse er:

- **multidimensjonalt** – det skjer mye på ulike nivåer
- **simultant** – mange hendelser skjer samtidig
- **umiddelbart** – hendelsene skifter raskt
- **upredikerbart** – hendelser tar ofte uventede vendinger
- **offentlig** – det er mange tilskuere til hendelsene
- **historie** – klasser møtes ofte over lang tid og det dannes en felles forståelse, normer og rutiner som har betydning for klassens videre forløp

(http://www.udir.no/Upload/Ungdomstrinnet/Rammeverk/Ungdomstrinnet_Bakgrunnsdokument_klasseledelse_vedlegg_1.pdf)

Det vi benevner som strukturer, regler eller forventninger til sosiale ferdigheter, kan sees på som kriterier til forventet atferd. Vi presenterer kriteriene for elevene slik at de vet hva de skal gjøre.

PPT for Ytre Nordmøre

Stortingsmelding 18 presenterer fire forventninger til PP-tjenesten (Pedagogisk Psykologisk Tjeneste). Det er blant annet forventet at PP-tjenesten jobber forebyggende og bidrar til tidlig innsats i skole og barnehage.

Skolen skal i større grad se på klassen som sosialt system, og se på den enkelte elevens posisjon i dette systemet.

PPT har laget et observasjonsskjema for læringsmiljø. Punktene som er nevnt her representerer noen av de faktorene som er viktig for et godt læringsmiljø i klassen. Det viktigste sosialpedagogiske arbeidet foregår i klassen i samspillet mellom de voksne og elevene. Det er her det mobbeforebyggende og det psykisk helsefremmende miljøet utvikles. Et læringsmiljø, som på alle måter er raust slik at alle elevene opplever mestring, trygghet og trivsel, er kanskje det viktigste i forhold til utvikling av god psykisk helse på en skole.

Fra skoleåret 2014/15 er et nytt veiledningsteam på plass i PPT for Ytre Nordmøre. Dette er nybrottsarbeid og innholdet i veiledningsteamets arbeid vil bli utformet i løpet av de kommende årene.

Intensjonen er at dette teamet skal være en ressurs nettopp i å se på klassen som et sosialt system. Gjennom samtaler med de voksne som er knyttet til en gruppe/klasse og observasjon av samspillet i gruppa/klassen, vil teamet veilede skolene i forhold til tiltak som kan bedre både læringsmiljøet generelt og spesielt knyttet til enkeltelever. Dette veiledningsteamet skal ikke jobbe med sakkyndig vurdering, dette er PP-rådgivernes område. Veiledningsteamet vil derimot samarbeide med PP-rådgiverne slik at de forholdene som påvirker den faglige og/eller sosiale utviklingen til en elev, legges til rette så godt som over hode mulig.

Mobbing, krenkende ord og handlinger

I følge opplæringsloven § 9a-1, generelle krav, har alle elever **rett** til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. I samme lov, § 9a-3 står det at skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet.

I den samme loven finner vi beskrivelser som kan være til hjelp for en begrepsavklaring. I § 9a-3 andre ledd, forklares krenkende ord og handling som «mobbing, diskriminering, vold eller rasisme. **Krenkende ord og handlinger** beskrives her som et overordnet begrep. (Veileder til opplæringsloven kapittel 9a - elevenes skolemiljø, 2006).

Diskriminering er knyttet til kjønn, funksjonsdyktighet, trosbekjennelse, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse. Diskriminering kan være både direkte og indirekte (Veileder til opplæringsloven kapittel 9a - elevenes skolemiljø, 2006).

Rasisme omfatter diskriminering på grunnlag av «rase», hudfarge eller nasjonalt eller etnisk opphav (Veileder til opplæringsloven kapittel 9a - elevenes skolemiljø, 2006).

Det er flere definisjoner på mobbing, men ulikhetene går mest på formulering enn innhold. I heftet «Innblikk» av Tove Flack (2010) benyttes denne definisjonen:

**Med mobbing eller plaging forstår vi psykisk og/eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper.
Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager, og at episodene gjentas over tid. (Roland & Vaaland 1996)**

Rådet for psykisk helse viser til at mellom 15-20 % av barn og unge i Norge sier at de har psykiske plager, og de oppgir mobbing som den viktigste årsaken.

Skjult mobbing

Skjult mobbing defineres på samme måte som mobbing. Det som skiller den fra den mobbingen det tidligere har vært rettet mest oppmerksomhet mot, den synlige med voldshandlinger og trakasserende ordbruk, er at den nettopp IKKE synes. Derfor kan den pågå i lengre tid uten at voksne har mulighet til å gripe tak i mobbingen.

Tove Flack er tilknyttet Senter for Atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger, og har utviklet «Innblikk. Et sosial – analytisk verktøy for å forebygge og avdekke skjult mobbing». Heftet kan lastes ned fra nettet.

http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Innblikk_PDFskjerm_mastersikkerhet.pdf

Skjult mobbing er vanskelig å avdekke. Skjult mobbing starter ofte med baksnakking og ryktespredning (Flack 2010). Når de voksne skal jobbe for å stoppe skjult mobbing, må de få et innblikk i det sosiale samspillet mellom elevene. «Innblikk» er en metode som bygger på observasjon og samtale om kommunikasjon og samspill i elevgruppene. Det kan benyttes både til å avdekke og til å jobbe forebyggende.

Digital mobbing

Det som skiller digital mobbing fra annen mobbing er i utgangspunktet hvor det skjer og følgene det får. Digital mobbing foregår på nett eller via mobiltelefon. Med nettets og mobilens mulighet for rask spredning blir mobbingen offentlig og mulighetene for å rette opp vanskeligere.

Medietilsynet har en side «Trygg bruk», hvor de tar opp digital mobbing, hva den er, hvordan det kan jobbes forebyggende og hva barn og foreldre kan gjøre.

<http://www.medietilsynet.no/no/Trygg-bruk/>

Det er utfordrende for voksne å stoppe mobbing på nett og mobil. I samarbeid med blant annet Medietilsynet og Røde kors, har kampanjen «Bruk-hue» utarbeidet råd til barn og unge. Det er råd om hvordan de kan varsle, håndtere og ikke minst unngå å bidra til mobbing ved f.eks. å like eller dele krenkende meldinger.

Aggresjon

Når vi velger å ta med dette begrepet her, skyldes det vår erfaring i møte med skoler hvor elever kan omtales som aggressive, hvilket noen også er. I sin artikkel «Individuell og kollektiv håndtering av aggresjonsproblematikk i skolen» av Liv Jorun Byrkjedal-Sørby og Pål Roland, belyser forfatterne hvordan lærere kan jobbe med elever med aggresjonsproblematikk. For å forstå hvordan lærere kan møte denne atferden er det hensiktsmessig med en felles forståelse av begrepet aggresjon og de to hovedkategoriene reaktiv og proaktiv aggresjon.

Aggresjon defineres som: *«Enhver form for atferd som har til hensikt å skade/krenke noen fysisk og/eller psykisk.»*

Reaktiv vold beskrives som en respons på en i tid nær opplevd provokasjon, frustrasjon eller negativ handling. Enkelt sagt er reaktiv vold den negative atferden som utøves når noen blir sint som en reaksjon på en hendelse.

Den proaktive aggresjonen utløses for å oppnå materiell eller sosial belønning. Den proaktive aggresjonen vil vi finne igjen i skjult mobbing.

Forfatterne påpeker viktigheten av at de voksne som jobber med denne problematikken på skolen samarbeider godt. En felles forståelse blant de voksne vil føre til at de håndterer aggressive situasjoner mer konsistent. (Byrkjedal-Sørby, Roland, 2012)

Proaktive tiltak

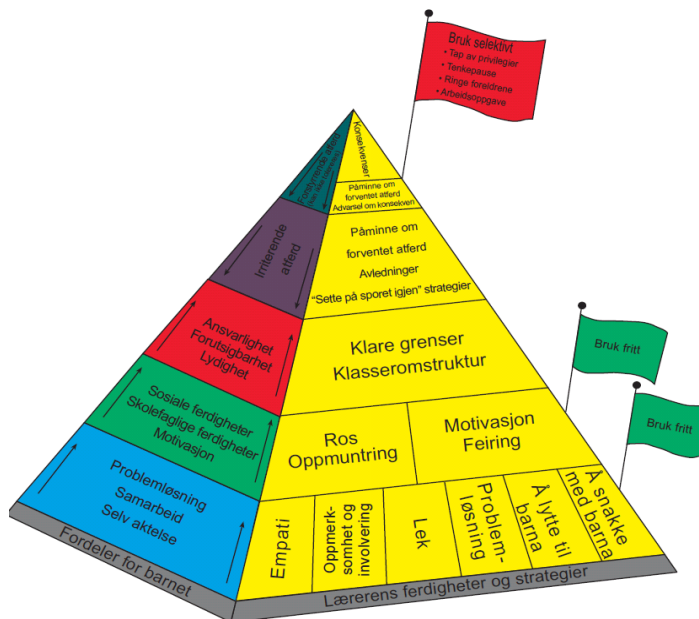
Både for faglig og sosial utvikling er et raust klassemiljø avgjørende. En elev forklarte begrepet raust som «å være gavmild med hjertet». Et raust klassemiljø er preget av trygghet, aksept for ulikhet, varme, rom for refleksjon, elever som tør å by på seg selv og hvor feil svar blir sett på som utgangspunkt for faglig refleksjon.

Webster Stratton viser til at den proaktive læreren som greier å etablere forutsigbare rammer for klassen, minsker den problematiske atferden hos elever (Webster Stratton 2011). Gode rutiner, forutsigbare overganger og tydelige forventninger til elevens atferd er stikkord for dette arbeidet.

Denne lærepyramiden er fra De Utrolige Årene (Webster Stratton 2011).

Den illustrerer de proaktive tiltakene, hvordan de skal brukes universelt og hvordan de påvirker elevenes sosiale ferdigheter og reduserer uønsket atferd.

Økt effekt av de proaktive tiltakene de voksne velger å iverksette i klasserommet, får vi ved å jobbe systematisk, f.eks. ved å utarbeide en utviklingsplan for eleven. Et eksempel på en enkel utviklingsplan finnes bakers i heftet under «Materiell».

LÆREPYRAMIDEN

Skolens mulighet for håndtering av mobbing

Skolene har planer for arbeid mot mobbing. På UDIR sin hjemmeside, under punktet om læringsmiljø, er det en egen side om mobbing. På denne siden er det mange nyttige tips, artikler og verktøy både for voksne på skolen og foreldre. Her finner du også rettlederen «Arbeid mot mobbing».

Håndtering av mobbing vil handle om:

- Systematisk proaktivt arbeid for et godt læringsmiljø
- En handlingsplan når plaging og mobbing oppdages
- En plan for hva skolen kan gjøre når mobbing ikke opphører

Skolens plan ved mobbing

Skolen skal være mobbefri! Det skal være skolens mål. Skal det målet nås må det jobbes godt både i forkant og med aktuelle saker. Det er viktig at hver skole har en konkret plan både for det forebyggende arbeidet, og for hvordan mobbing skal håndteres. Dette arbeidet er alvorlig og skal ikke være avhengig av personlig egnethet.

Like viktig som å ha en plan, er det at planen hvert år er oppdatert og gjennomgås med hele personalet.

Under «materiell» har vi satt opp en ramme for hvilke punkter en plan ved mobbing bør inneholde. Hver skole skal ha sin egen plan.

Skolens handlingsrom når mobbing ikke stopper

Den arenaen som barn og unge kommuniserer på i dag er utvidet til det uendelige med tilgang til nett og mobil. Denne tilgangen har ført til at mobbingen kan foregå på mange måter og arenaer hele døgnet. Dette begrenser skolens mulighet for å «sette en stopper» for mobbingen. Vi mener det derfor er viktig å tenke gjennom hvilket handlingsrom skolen har i de tilfellene mobbing ikke stopper.

Tidlig i prosessen kan skolen bruke en skriftlig avtale med elevene. Dette virker mer alvorlig enn en prat. Kopi sendes foreldre. Alvoret ved å mobbe og det at det faktisk ikke er lov, mener vi er viktig å tydeliggjøre for elevene. Hvordan dette legges frem må tilpasses elevens alder og modenhet.

Som det kommer frem i vår skisse til handlingsplan, må foreldrene trekkes inn tidlig i prosessen. Et forsterket foreldresamarbeid i en slik periode er avgjørende, særlig med tanke på at mobbingen foregår på flere arenaer.

Mobbing er ikke lov. På skolen har alle rett til et trygt og godt skolemiljø i følge opplæringsloven § 9a-3. Når det gjelder mobbing på nett og mobil er det andre lover som blir brutt når elever legger ut bilder og skriver krenkende kommentarer og trakasserer hverandre.

Skolens sanksjoner er hjemlet i opplæringsloven. De strengeste sanksjonene en skole kan gjennomføre er bortvisning fra skolen. Opplæringsloven § 2-10 omhandler bruk av bortvising som sanksjon på alvorlig eller gjentakende brudd på ordensreglementet. Elever fra 1-7 trinn kan bortvises for enkelt timer eller for resten av dagen. Elever fra 8 – 10 trinn kan vises bort i inntil tre dager (Opplæringsloven 2012, s.74)

I spesielt vanskelige saker har vi sett at skolens muligheter for sanksjoner og oppfølging ikke stopper elever i å utøve mobbing. Det er spesielt utfordrende å stoppe mobbing når mobbingen er digital og foregår utenfor skolens arena.

Under materiell har vi lagt ved en skisse til hvordan skolen kan håndtere en slik sak. Her er det avgjørende at skolen skreddersyr opplegget i forhold til elevens modningsnivå.

Alltid, og spesielt i slike saker, er det viktig å huske at vår jobb er å sikre eleven suksess gjennom nytt læringsforsøk. Det gjelder både dem som er utsatt for mobbing og de som mobber.

Tiltak for skolene:

Psykologisk førstehjelp

Psykologisk førstehjelp er utviklet av barnepsykologspesialist Solfrid Raknes i samarbeid med fagfolk. Hun har utviklet dette som et selvhjelpsverktøy for mestring av egne følelser.

Psykologisk førstehjelp for barn og ungdom likner et spill i utforming. Det følger med et hefte og ark som kalles hjelpehånd. Ved å bruke hjelpehånden identifiserer man problemer og løsninger. Førstehjelpsskrinet kan brukes alene eller sammen med en voksen avhengig av modenhet og trening.

Førstehjelpsskrinet inneholder en rød figur som representerer de negative tankene og en grønn figur som representerer de hjelpsomme, positive tankene. Det følger med en god veiledning og ulike scenarier man kan øve seg på. Psykologisk førstehjelp kan brukes i mange situasjoner. Blant annet til barn og unge som opplever tap og sorg ved for eksempel skilsmisser.

PPT har førstehjelpsskrinene og mulighet for utlån og veiledning i bruk av dem.

Førstehjelpsskrinet kan kjøpes i enkelte bokhandlere eller bestilles via Voksne for barn:

http://www.vfb.no/no/vi_tilbyr/til_alle_voksne/psykologisk_forstehjelp/

«Ta grep»

PPT for Ytre Nordmøre har valgt å satse på proaktive tiltak presentert som temahefter gjennom prosjektet «Ta grep». I temaheftene ønsker vi å gi skolene nyttige verktøy som kan tas i bruk i forhold til læringsmiljøet.

I stortingsmelding 18 blir læringsmiljø definert som: «*Læringsmiljø er de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel.*» (UDIR)

Ferdigstilte hefter er pr. mars 2014.

- «Informasjon om og forankring av temaheftene»
- «Ta grep om forventninger til sosiale ferdigheter»
- «Ta grep om positiv oppmerksomhet, ros og oppmuntring»
- «Ta grep om gode og effektive beskjeder»
- «Ta grep om inspeksjon i friminuttene»
- «Ta grep om relasjonsbygging til elever»

I heftet om «Forventninger til sosiale ferdigheter» presenterer vi hvorfor og hvordan skolen kan jobbe med positivt formulerte regler. Dette arbeidet reder grunnen for en felles forståelse og håndhevelse av skoleomfattende regler. Regler og strukturer gir også lærerne en referanse som vi kan korrigere elevene ut fra (Roland 1998). Arbeidet med skoleomfattende regler involverer elevene, og det viser dem hva de voksne på skolen vil at de skal gjøre. En felles forståelse og håndhevelse av skolens regler bidrar til et forutsigbart og trygt læringsmiljø for alle elevene. Et trygt og godt læringsmiljø vil best mulig ivareta elever som har, eller er i risiko for å utvikle atferdsproblemer, og for elever som sliter med psykiske vansker som for eksempel angst. I det teoretiske bakgrunnsdokumentet fra UDIR

vises det til at etablering av regler og rutiner ikke bare skaper forutsigbarhet og trygghet, men at det øker effektiviteten i gruppa.

(UDIR Teoretisk bakgrunnsdokument for arbeid med klasseledelse på ungdomstrinnet)

Snakk med meg

«Snakk med meg-metoden. Intervju mot mobbing» er en metode for å avdekke og følge opp mobbesaker og relaterte psykososiale problemstillinger. Metoden er utviklet av Kjetil Tveit Hasselberg fra tiden han jobbet som undervisningsinspektør. Hefte med god metodebeskrivelse kan lastes ned fra

<http://www.trivselsleder.no/no/MEDLEMSSKOLER/smm/>

«Snakk med meg-metoden» er et kartleggings og oppfølgingsverktøy som kan tas direkte i bruk til elevsamtaler. Kartleggingen kan gjøres på hele skolen eller på enkelte trinn. Hensikten er å avdekke mobbing og psykososiale problemer og bli bedre kjent med den enkelte elev

Materiell

Observasjonsskjema læringsmiljø

1. Oppstart av timen Hvordan hilser lærer på elevene? Hvordan samles elevenes oppmerksomhet? Hvordan markeres oppstart av undervisning?	
2. Dagens plan er skrevet på tavla	
3. Timens mål /plan er skrevet på tavla	
4. Lærer kommuniserer faglige forventninger Metode (felles gjennomgang/ nøkkelord m.m.) Organisering (gruppe/individuell/m.m.)	
5. Pultenes plassering i rommet	
6. Lærer etterspør elevenes forkunnskap om temaet	
7. Lærer benytter førlesing ved gjennomgang av tekst (f.eks. BISON)	
8. Forventninger til atferd synlige i klasserommet Klasseregler / Regelmatriser	
9. Forventninger til atferd blir kommunisert fra lærer Hvordan?	
10. Lærer oppmuntrer forventet atferd Hvordan?	
11. Lærer oppmuntrer faglig arbeid Hvordan?	
12. Lærer kontakter hver elev i løpet av en time Hvordan?	
13. Lærer bruker nonverbal kommunikasjon for å støtte elevene Sosialt/faglig, hvordan?	
14. lærer støtter elevene verbalt sosialt / faglig, hvordan?	
15. Lærer bruker humor i kommunikasjon til elevene Hvordan? Støttende? Inkluderende? Uthengene?	
16. Hva gjør lærer når forventninger ikke følges?	
17. Avslutning av timen Tid til oppsummering av timen (faglig refleksjon)? Tid til å rydde klasserommet klart for neste økt? Tid så alle rekker hele friminuttet?	
18. Annet observert Visuelt støy? Støy fra naborom?	

Handlingsplan ved mobbing

Dette er ikke en fullstendig handlingsplan, men punkter som skal/kan være med i en handlingsplan. Punktene er i hovedsak hentet fra UDIRs dokument «Arbeid mot mobbing»

Varsling	• Den som får kunnskap om, eller mistanke om mobbing, skal i følge opplæringsloven § 9a-3.2.ledd undersøke saken og varsle ledelsen
Forundersøkelse	• Skolen iverksetter observasjon og undersøkelser for å skaffe informasjon om saken
Samtaler	• Samtaler med den som er utsatt for mobbing • Samtaler med foreldrene til den som er utsatt for mobbing • Samtaler med den som mobber • Samtaler med foreldrene til den som mobber
Enkeltvedtak	• Rektor avgjør om det skal fattes enkeltvedtak. Om foreldrene ber om det MÅ skolen fatte enkeltvedtak
Sanksjoner og dokumentasjon	• Om nødvendig settes det inn sanksjoner mot de som mobber. Dette bør dokumenteres
Oppfølging	• Mobbesituasjonen oppfølges helt til den opphører. • Følg opp med samtaler
Råd og hjelp	Om nødvendig, bruk tilgjengelig ekspertise som PP-tjeneste eller Statped.

Når mobbingen ikke stopper

Disse tiltakene er rettet mot den/de som mobber. Her skisserer vi en mulig handlingsplan for skolen i de tilfeller hvor mobbing vanskelig lar seg stoppe. Vi mener det er viktig at skolen gjennom handling, synliggjør alvoret. Her tipser vi om Konfliktrådet som en siste utvei. De mottar i større grad henvendelser om mobbing.

Samtale med den som mobber.

Skriv notat fra samtalen. Kopi sendes hjem og notat legges i elevmappa.

Notatet inneholder avtale om oppfølging av eleven, hyppighet og varighet og mulige sanksjoner.

Mobbing stopper.

Etter samtale og avtale om oppfølging.

Eleven følges opp og får støtte slik at han/hun kan følge skolens forventninger til sosiale ferdigheter.

Mobbing stopper

Eleven følges opp og får støtte slik at han/hun kan følge skolens forventninger til sosiale ferdigheter.

Mobbing stopper ikke.

Samtale med rektor, mer alvorlige sanksjoner gjennomføres.

Skolen har sanksjoner på ulike nivå. Start på laveste nivå .

Skriftlig avtale underskrevet av begge parter sendes hjem og arkiveres.

Oppfølging som over.

Mobbing stopper ikke.

Alvorligere sanksjoner gjennomføres.

Mobbing stopper ikke.

Skolens sanksjonsmuligheter er brukt opp.

Konfliktrådet kan kobles på saken.

Tips til en relasjonsbyggende elevsamtale

Dette skjema er ment som utgangspunkt for selvrefleksjon over innhold og gjennomføring av den halvårslige elevsamtalen. Bruk dette til å utforme ditt eller skolens, eget. Formuleringene må tilpasses elevenes alder og modenhet.

Påstand		Ofte	Av og til	Aldri
1	Jeg etterspør elevens hjemmesituasjon			
2	Jeg etterspør elevens trivsel i klassen og på skolen			
3	Jeg bruker elevsamtalen for å forstå elevens bakgrunn for handlinger			
4	Jeg etterspør elevens opplevelse i konflikter med medelever og voksne, på en ikke-dømmende måte			
5	Jeg etterspør elevens tanker om hva han/hun kunne gjort for at utviklingen av en konflikt kunne blitt annerledes			
6	Jeg etterspør elevens opplevelse av faglig status			
7	Jeg trekker frem elevens faglige sterke sider for å bygge videre på det eleven mestrer			
8	Jeg etterspør hvordan eleven selv beskriver timer hvor han/hun lærer mye			
9	Jeg etterspør hva jeg kan gjøre for å støtte eleven slik at han/hun opplever mestring knyttet til faglige og sosiale forventninger			
10	Jeg bruker elevsamtalen til å øve eleven i egen vurdering i fag			
11	Jeg bruker elevsamtalen til å øve eleven i egenvurdering av sosiale ferdigheter			
12	Jeg bruker elevsamtalen til å avtale konkrete delmål (faglig og sosialt)			
13	Eleven inviteres til å vurdere elevsamtalens verdi i forhold til faglig og relasjonell verdi			
Spørsmål til eleven om psykisk helsefremmende faktorer				
1	Opplever du at du er verdt noe, er noe verdt? (identitet og selvrespekt)			
2	Opplever du at noen trenger deg, at du er en del av noe som er større enn deg selv? (Mening i livet)			
3	Opplever du at du duger til noe? (Mestring)			
4	Opplever du at du hører til noen, at du er hjemme et sted? (Tilhørighet)			
5	Opplever du at du kan føle, tenke og utfordre deg selv uten å være redd? (Trygghet)			
6	Opplever du at det er noen som kjenner deg, bryr seg om deg og vil passe på deg om det trengs? (Sosial støtte)			
7	Opplever du at du har noen å dele tanker og følelser med, at du er en del av et fellesskap? (Sosialt nettverk)			

Utviklingsplan

Å utarbeide utviklingsplaner for enkeltelever med en uønsket atferd, hjelper oss å holde fokus og jobbe systematisk.

En utviklingsplan kan også utarbeides for en gruppe. Det kan være en utfordring å beskrive uten å tolke, den negative atferden vi ser hos eleven eller gruppa. Det er viktig å samarbeide slik at beskrivelsene blir mest mulig presise. Dette vil gjøre tiltakene også mer presise.

Det kan være flere punkter som blir beskrevet i kolonne 1. Her er det viktig å tenke at vi som voksne skal lykkes i å følge opp en utviklingsplan. Atferden som skal endres må også være så presist formulert at eleven eller gruppa lykkes i å nå sine mål.

Trinn 1 Negativ atferd i klassen	Trinn 2 Hvorfor?	Trinn 3 Ønsket atferd	Trinn 4 Velg pro-aktiv strategi
Beskriv den uønskede atferden til barnet dere ønsker å jobbe med.	Formuler en hypotese om årsaken til barnets atferd. * Hva er det som opprettholder atferden? * Hva er det som hemmer atferden? * Hva er det i barnets bakgrunn (familie og historie) som påvirker atferden?	Beskriv den atferden dere ønsker skal erstatte den negative.	Velg ut proaktive strategier som prøves ut. De proaktive strategiene skal evalueres. Om noe ikke virker – så slutt!! Let videre og velg en annen strategi.

Nettressurser for voksne og elever i skolen:

<http://brukhue.com/>

Bruk Hue er en landsdekkende kampanje for å bekjempe digital mobbing. Den har eksistert siden 2010 og drives i samarbeid mellom Telenor, Røde Kors, Barnevakten og Medietilsynet.

<http://www.korspahalsen.no/>

Kors på halsen tilhører Røde Kors, og er et sted alle under 18 år kan ringe, maile eller chatte og ta opp det som er viktig for deg. Hos oss får du snakke med en voksen du kan stole på, som ikke kan se hvem du er. Du kan fortelle om alt, både de gode tingene og det du synes er vondt og vanskelig. For livet blir faktisk litt lettere når du har noen å snakke med!

<http://www.llh.no/>

LLH - Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner - arbeider for likestilling, og mot alle former for diskriminering av homofile, lesbiske, bifile og transpersoner (lhbt-personer) i Norge og i resten av verden.

<http://www.lnu.no>

Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) er et samarbeidsorgan for 96 barne- og ungdomsorganisasjoner i Norge.

<http://www.medietilsynet.no/>

Medietilsynet Trygg bruk jobber for å fremme trygg bruk av digitale medier for barn. De bidrar med ressurser på nett og rådgiving til kommuner, skoler og privatpersoner angående barn og medier.

<http://www.mhu.no/>

Mental Helse Ungdom er en medlemsstyrt ungdomsorganisasjon som har fylkes- og lokallag over hele landet. Vi driver med politisk og samfunnsrettet arbeid innen for feltet psykisk helse og baserer mye av vår virksomhet på frivillig arbeid fra medlemmene. Mental Helse Ungdom jobber for å bli en slagkraftig organisasjon som jobber med forebyggende arbeid, frivillig engasjement og kompetansebygging innenfor feltet psykisk helse.

<http://www.mentalhelse.no/>

Mental Helse er en sosialpolitisk interesseorganisasjon som jobber for at alle skal ha en best mulig psykisk helse. Vår visjon er at alle mennesker skal ha en mulighet til å leve et liv basert på uavhengighet, selvstendighet og mestring.

<http://www.umn.no/>

Ungdom Mot Narkotika står på to ben: narkotikapolitikk og ungdomspolitik. En viktig parole for UMN er: For ungdom, mot narkotika. Rusgiftbruk og kampen mot det omfatter mange sider av samfunnet. De narkotiske stoffene i seg selv har svært lite med narkotikaproblemet å gjøre. Det at de blir brukt og årsaken til bruken er problemet.

<http://www.rustelefonen.no>

RUSTelefonen er en råd-, veiledning- og informasjonstjeneste om rusmiddelproblematikk. Profesjonelle veiledere gir råd og kvalitetssikret informasjon om rusmidler, rusbruk og rett hjelpetiltak i din landsdel.

RUSTelefonen har som mål å være i forkant av utviklingen av nye trender innenfor rus og rusmidler, og sitter inne med en unik spisskompetanse om rusfeltet.

Målgruppe:

- Ungdom som er i en eksperimenterende fase med utprøving av rusmidler.
- Pårørende og andre som er bekymret vedrørende rusbruk.
- Profesjonelle.

<http://www.psykiskhelse.no/>

Rådet for psykisk helse er en frittstående paraplyorganisasjon, med 28 medlemsorganisasjoner, som skal være en pådriver for god psykisk helse.

Vi skal styrke, støtte og bidra til forebygging, forskning, opplysning, kvalitetsutvikling, medvirkning og inkludering.

Rådet for psykisk helses visjon er: Et samfunn som bidrar til god psykisk helse for alle.

https://www.politi.no/rad_fra_politiet/barn_og_unge/

Politiet har en egen satsingsgruppe rettet mot barn og unge. Sammen med foreldre, skole og andre organisasjoner og instanser for barn og unge, jobber de for å skape trygge oppvekstvilkår. De jobber for å sikre at ungdom er bevisste i forhold til gråsoner og miljøer som skaper grobunn for kriminalitet.

På siden er det en meny med mye informasjon og lenker til andre nyttige sider.

<http://www.skeivungdom.no/>

Skeiv Ungdom ble stiftet 6. august 2004 på Utøya i Buskerud og er en av Norges ferskeste ungdomsorganisasjoner. Skeiv Ungdom jobber for unge lesbiske, homofile, bifile og transpersoners rettigheter og levevilkår.

Vi er vaktbikkja som sier klart i fra at diskriminering av unge skeive i skolen, idrettsgrupper, helsevesenet og overalt ellers i samfunnet ikke vil bli tolerert. Skeiv Ungdom er, tross sin unge alder er allerede godt i gang med å ta sin plass i det politiske landskapet i Norge.

<http://www.klara-klok.no>

Spørresiden "Klara Klok" har barn og ung i aldersgruppen 10 - 25 år som hovedmålgruppe. Hensikten med tjenesten er å gi god informasjon og veiledning om temaene helse, forhold og familie, rusmidler og seksualitet uavhengig av kjønn, alder, bosted, etnisk tilhørighet og funksjonsnivå.

<http://www.ung.no/>

Ung.no er det offentlige informasjonskanal for ungdom. Vi gir deg informasjon om dine rettigheter, muligheter og plikter.

Ung.no tilhører barne- ungdom- og familieetaten (Bufetat)

<http://www.vfb.no/>

Voksne for Barn er en ideell medlemsorganisasjon som i over 50 år har jobbet for barns oppvekstvilkår og psykiske helse.

Å jobbe for barns psykiske helse handler om å redusere tabuer, utestengning og mobbing. Det handler også om noe så enkelt og viktig som at alle barn blir hjulpet til å mestre. At de vokser opp til å takle utfordringene livet gir. At de skal ha det fint.

<http://www.sirus.no/>

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) driver samfunnsvitenskapelig forskning, dokumentasjon og formidling om rusmiddelspørsmål. De er organisert i tre faggrupper for hhv. alkoholforskning, narkotikaforskning og tobakksforskning.

<http://www.stolav.no/om-oss/avdelinger/RVTS-midt/>

Ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Tilgjengelig for deg som i ditt arbeid møter mennesker berørt av vold og seksuelle overgrep, traumatisk stress, tvungen migrasjon eller selvmordsproblematikk.

<https://helsenorge.no/Helseogsunnhet/Sider/Psykisk-helse.>

Helsenorge.no – den offentlige helseportalen.

Her finner du informasjon om alt fra de fleste temaene innenfor helse og sunnhet til rettigheter og tjenester.

klara « klok

Skeiv Ungdom

UNG.NO

RUSTELEFONEN
08588

BRUK HJE

VIP
Veiledning og Informasjon om
Psykisk Helse for ungdom

LLH

JMN

Medietilsynet
NORWEGIAN MEDIA AUTHORITY

Referanser

Atferdssenteret (?) DVD: *FAST-metoden. En forskningsbasert tilnærming som hjelper lærere å redusere problematferd i klasserommet.* irisEd og Norsk Media

Erling Roland (1998): *Elevkollektivet.* Rebell Forlag AS

Hilde Pape (2010): *Tidlig alkoholdebut. Dystre framtidsutsikter?* <http://www.sirus.no/Tidlig+alkoholdebut.d25-SMJvKZB.ips>

Helsedirektoratet (2013): *ICD-10 Den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer. 10. revisjon – 2013. Elektronisk søkeverktøy ICD-10 versjon 1 for 2013. Med tillatelse fra WHO*

Inger Bergkastet, Lasse Dahl, Kjetil Andreas Hansen (2009): *Elevens læringsmiljø – lærerens mulighet. En praktisk håndbok i relasjonsorientert klasseledelse.* Oslo Universitetsforlaget

Jan Spurkeland (2011): *Relasjonspedagogikk. Samhandling og resultater i skolen.* Fagbokforlaget

Liv Jorun Byrkjedal-Sørby, Pål Roland (2012): *Individuell og kollektiv håndtering av aggresjonsproblematikk i skolen.* Spesialpedagogikk 0712

Marianne Youmans (2008): *Helt hyper? ADHD ADD ABC.* Gyldendal norsk forlag

May Britt Postholm, Unni Vere Midthassel, Thomas Nordahl (2012) *Teoretisk bakgrunnsdokument for arbeid med klasseledelse på ungdomstrinnet.* Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Hedemark University College, Universitetet i Stavanger og Norwegian University of Science and Technology (NTNU)

NIFU Norsk Institutt for Innovasjon, forskning og utdanning (2014): *Psykisk helse i skolen. Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere. Rapport 9/2014*

Tove Flack (2010): *INNBLIKK Et sosial-analytisk verktøy for å forebygge og avdekke skjult mobbing.* Senter for atferdsforskning, Universitetet i Stavanger

Utdanningsdirektoratet (2011): *Arbeid mot mobbing. Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen.*

Voksne for barn (2009): *Zippys venner.* Gamlebyen grafiske

Øystein Slette (red.) (2012): *Opplæringslova og forskrifter med forarbeid og kommentarer.* PEDLEX Norsk Skoleinformasjon 2012

Nettreferanser:

Aure kommune: <http://www.aure.kommune.no/artikkel.aspx?MId1=715&AId=227>

Det kongelige kunnskapsdepartementet (2010-2011) Meld. St. 18: *Læring og fellesskap. Tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov.*
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-18-20102011.html?id=639487>

Folkehelseinstituttet: <http://www.fhi.no/>

Hese og omsorgsdepartementet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/9/3.html?id=580405>

Kjetil Tveit Hasselberg, Kjartan Eide (2012): *Kjetil og Kjartans tips mot mobbing*
<http://www.mobbing.no/index.aspx>
<http://www.mobbing.no/Snakk-med-meg-metoden.aspx>

Kjetil Tveit Hasselberg, Kjartan Eide (2012): *Trivselslederprogrammet*
<http://www.trivselsleder.no/no/HJEM/>

Kristiansund kommune: <http://www.kristiansund.kommune.no/artikkel.aspx?Mid1=1670&Aid=150>

Lovdata: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1

Medietilsynet: <http://www.medietilsynet.no/Trygg-bruk/Tema/Digital-mobbing/>

Psykisk helse i skolen: <http://www.psykiskhelseiskolen.no/>

Rådet for psykisk helse: <http://www.psykiskhelse.no/>

Statens institutt for rusmiddelforskning: <http://www.sirus.no/>

Universitetet i Tromsø: http://ungsinn.uit.no/ungsinn/startside/artikkel?p_document_id=242301

Utdanningsdirektoratet: http://www.udir.no/Laringsmiljo/helse_i_skolen/Om-psykisk-helse/
[http://www.udir.no/Upload/Laringsmiljo/5/Arbeid mot mobbing veileder bm.pdf?epslanguage=no](http://www.udir.no/Upload/Laringsmiljo/5/Arbeid_mot_mobbing_veileder_bm.pdf?epslanguage=no)

Voksne for barn, psykologisk førstehjelp:
[http://www.vfb.no/no/vi_tilbyr/til_alle_voksne/psykologisk forstehjelp/](http://www.vfb.no/no/vi_tilbyr/til_alle_voksne/psykologisk_forstehjelp/)

Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Rus>

Zippons Venner: http://www.vfb.no/no/zippons_venner/hva_er_zippons_venner/Zippybrosjyren.b7C_wlnM4p.ips

